

GODSDIENST

J.S. Blackburn

Godsdienst

Dienst van God?

Godsdienst
Dienst van God?

Redactie: Hugo Bouter
Vormgeving: Jan Paul Spoor

Oorspronkelijke titel: The true worship
Nederlandse editie 1980: Uitgeverij H. Medema, Apeldoorn
Oorspronkelijke vertaling: R. Kramer, Barend Bloem
Herziene editie: OudeSporen 2020

*'Maar er komt een uur, en het is er, dat de ware aanbidders
de Vader zullen aanbidden in geest en waarheid, want de
Vader zoekt ook degenen die Hem zo aanbidden'.*

Johannes 4:23

Inhoud

Woord vooraf	9
1. Inleiding.	11
2. De woorden van de Schrift in verband met aanbidding	19
3. Het priesterschap van Christus	25
4. Het priesterschap van de gelovigen	33
5. Geestelijke offeranden	41
6. De vreugde van de psalmdichter in God.	49
7. De aanbidding van de Vader en de Zoon	55
8. Aanbidding bij het avondmaal.	61
9. Lofliederen	65
10. In en door de Geest	75
11. Epiloog.	81

Woord vooraf

Een korte toelichting bij de Nederlandse editie van dit boekje is wel nuttig. De oorspronkelijke Engelse editie was namelijk nogal op de Britse situatie toegesneden. Allereerst plaatste het taalgebruik de vertalers voor problemen. De Engelse titel van het boekje luidt: 'The true worship'; en 'worship' betekent zowel 'godsdiens', 'eredienst' als 'aanbidding'. In het Nederlands bestaat er geen woord dat al die begrippen dekt. In de tekst is het dan ook soms door 'dienst van (of: aan) God' vertaald, en dan weer door aanbidding of eredienst.

Het tweede probleem is gelegen in de specifiek Britse achtergrond. In Groot-Brittannië is de Anglicaanse kerk de staatskerk. De rituelen en liturgieën die in Anglicaanse kerkdiensten plaatsvinden, alsook de kerkelijke organisatie, doen denken aan die van de Rooms-katholieke kerk. In het Nederlands protestantisme kennen wij niet precies zo'n situatie. Maar hoewel de gemiddelde kerkdienst in een reformatorische kerk soberder verloopt dan in een Anglicaanse kerk, is dat veeleer een graadueel dan een principieel verschil. De vraag rijst evenzeer in onze Nederlandse kerkelijke verhoudingen of datgene wat formeel een godsdiensstoefening heet wel werkelijk het dienen is van de levende God; of alle gelovigen daarin echt een priesterlijke dienst uitoefenen.

Schrijver en uitgever hopen beiden dat de lezers van dit boekje eerlijk en oprecht de vertrouwde, traditionele wijze van godsdiensstoefening willen toetsen aan het Woord van God – want ook op dit gebied mag alleen de Schrift normgevend zijn. Ten slotte is hier een woord van dank op zijn plaats jegens de vertalers en eveneens aan J. van der Bijl te Gent (België), die de verschillende Engelse liederen zo goed mogelijk in dichterlijke vorm in het Nederlands heeft overgebracht.

1. Inleiding

Ik kreeg voor het eerst een indruk van een ritualistische eredienst, toen ik mij door een aantal ongewone omstandigheden en niet volgens mijn gewoonte, in één van de beroemdste middeleeuwse kathedralen van Europa bevond, terwijl de mis werd opgedragen. De St. Rombold kathedraal in Mechelen (België) is de zetel van de aartsbisschop en het is een buitengewoon mooi en indrukwekkend gebouw. De hoog oprijzende pilaren van het gewelfde middenschip, de vele zuilenrijen die elkaar bij het dwarschip kruisen, de schitterende patronen van vensters en deuren, de stille beeldfiguren en diepe kleuren van het gebrandschilderde glas geven een sfeer van plechtige, tijdloze verhevenheid, waardoor je gevoelens worden voorbereid op verdere indrukken.

Altijd is hier zichtbaar de grote kunstschat van de kerk, het altaarstuk van Van Dijck dat de kruisiging afbeeldt. Daar hangt de Heiland tussen de moordenaars, en daar staat Maria Magdalena bij het kruis. Het is een levendige voorstelling van het smartelijke lijden. Het koor was onzichtbaar, maar zuiver en prachtig weerklonken de zorgvuldig gesponnen draden van de muziek in het stenen gewelf. Geen ritme gaf de tijd aan, de draden van eeuwige melodieën stegen en daalden, kruisten elkaar over en weer, werden luider en zachter. Er was maar een beetje verbeelding voor nodig om te geloven dat dit inderdaad hemelse muziek was, de stemmen van engelen bij de hemelpoort.

Tegen deze achtergrond van kleur en muziek ging de dienst voort. De lucht was vol wierook en de schitterende ambtsgewaden maakten het geheel compleet. Het maakte een diepe indruk op de zintuigen, met het doel dienstbaar te zijn in de dienst jegens God.

De indruk die dit op mij maakte werd versterkt door de totale tegenstelling met alles wat ik wist en ervaren had in mijn leven aangaande de gezamenlijke aanbidding van gelovigen. De punten van tegenstelling kwamen één voor één in mijn gedachten. In plaats van een groot gebouw met alles wat het menselijke verstand en de kunst kon bedenken om op een materiële, zinnenstrelende manier God te behagen, kende ik eenvoudige gebouwen, die zowel binnen als buiten verstoken waren van versieringen van welke aard dan ook. Een kruis was er niet, noch enig symbool dat het tot een huis van God maakte. Ik wist van geen priesters, geestelijkheid of dienst van aparte klassen met speciale bevoegdheden en voorrechten; iedere broeder mocht zich uiten in een gebed, een dankzegging of een lied, spontaan en onvoorbereid. Er was geen instrumentale muziek, zelfs in het geheel geen speciale muziek. Wanneer niemand zich gedrongen voelde zijn mond te openen, dan heerste er stilte.

Mijn eerste indruk destijds toen ik voor het eerst deze groep mannen en vrouwen van alle leeftijden, klassen en standen in de maatschappij gadesloeg, was dat zij stil zaten met hun ogen gesloten totdat iemand bewogen werd te gaan spreken. Ik ontdekte dat hun ogen gesloten waren met het weloverwogen doel verkeerde gevoelens uit te sluiten, zodat hun kracht zo min mogelijk beperkt werd en de innerlijke activiteit van verstand, hart en geest zich op God zou richten. Wat zij zeiden in gebed en aanbidding was niet vastgelegd in een liturgie; het was de vrije werking van de Geest in aanbidding. Als iemand iets zei, luisterden de anderen aandachtig; en voortdurend waren er geluiden van instemming en gemeenschap te horen. De inhoud van de dankgebeden bestond hoofdzakelijk uit toespelingen en citaten uit de Schrift. Deze mensen kenden de Bijbel van binnen en buiten, en hun reacties op wat de spreker zei toonden dat er door de gemeenschappelijke kennis van dit ene boek een gemeenschap was van hart tot hart. Bovenal scheen het alsof zij de goddelijke Personen tot Wie zij spraken in gebed en aanbidding intiem kenden, de Vader en de Zoon, met Wie zij zich ook verbonden wisten met een onverbreekelijke band.

Dit alles vond plaats rondom het brood en de wijn op de tafel van de Heer. Wanneer iemand zich gedrongen voelde zo te handelen, werd een dankzegging uitgesproken, en het brood en de beker met de wijn werden aan elkaar doorgegeven, in overeenstemming met Lucas 22:17. Mij bewust van de geweldige tegenstelling met de ervaring die ik hierboven beschreven heb, heb ik mij jaren lang ernaar uitgestrekt om de weg van God inzake de ware

christelijke eredienst beter te verstaan. We hebben hiervoor geen andere kenbron dan God en het Woord van Zijn genade. We moeten teruggaan ‘tot de wet en de getuigenis’, tot het Woord van de waarheid. En dit Woord bevestigt de belofte van de Heiland dat de Heilige Geest ons zal leiden in de hele waarheid.

Niemand zal betwijfelen dat de ritualistische eredienst zoals ik die hierboven beschreven heb, veel lijkt op de oudtestamentische godsdienstoefening. De indeling van een kerk met een kansel, middenschip en koor, lijkt veel op de Joodse tempel met het heilige der heiligen, het heilige en de voorhof. In beide staat het altaar centraal. De mensen die God dienden in het Oude Testament, zoals de hogepriester, de priester en de Levieten, vinden we terug in de bisschop, de priester en de diakenen. In beide gevallen zijn de priesters bekleed met prachtige lange gewaden; het centrale punt van beide rituelen is een offer, en de priesters hebben bijzondere voorrechten met betrekking tot het offer. Beide vormen van eredienst gaan gepaard met muziek en wierook.

Nu grijpt ook de ware nieuwtestamentische dienst aan God door vele toespelingen terug op de oudtestamentische eredienst. Het is de moeite waard dit in enkele punten uiteen te zetten, zodat het gemakkelijk kan worden overzien en wij een juist beeld krijgen aangaande de vraag wat ware godsdienst is.

‘Weet u niet dat u Gods tempel bent en dat de Geest van God in u woont? Als iemand de tempel van God te gronde richt, zal God hem te gronde richten, want de tempel van God is heilig, en deze tempel bent u’ (1 Kor. 3:16-17).

‘Of welk verband is er tussen de tempel van God en de afgoden? Want u bent de tempel van de levende God, zoals God gezegd heeft: ‘Ik zal in hun midden wonen en onder hen wandelen, en Ik zal hun God zijn en zij zullen Mijn volk zijn’ (2 Kor. 6:16).

‘Zo bent u dan (...) gebouwd op het fundament van de apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus Zelf de hoeksteen is, op Wie het hele gebouw, goed samengevoegd, verrijst tot een heilige tempel in de Heere; op Wie ook u mede gebouwd wordt tot een woning van God, in de Geest’ (Ef. 2:19-22).

'De God Die de wereld gemaakt heeft en alles wat daarin is, Deze, Die een Heere van de hemel en van de aarde is, woont niet in tempels die met handen gemaakt zijn. Hij wordt ook door mensenhanden niet gediend alsof Hij iets nodig heeft, omdat Hij Zelf aan allen het leven, de adem en alle dingen geeft' (Hand. 17:24-25).

'Zo'n Hogepriester hebben wij, Eén Die Zich heeft gezet aan de rechterhand van de troon van de Majesteit in de hemelen. Hij is een Dienaar in het heiligdom en in de ware tabernakel, die de Heere heeft opgericht en niet een mens. (...) omdat er hier priesters zijn, die volgens de wet gaven offeren. Deze priesters doen dienst in een afbeelding en schaduw van de hemelse dingen (...)' {Hebr. 8:1-5}.

'(...) dan wordt u ook zelf, als levende stenen, gebouwd tot een geestelijk huis, tot een heilig priesterschap, om geestelijke offers te brengen, die God welgevallig zijn door Jezus Christus' (1 Petr. 2: 5).

'Hem Die ons heeft liefgehad en ons van onze zonden gewassen heeft in Zijn bloed, en Die ons gemaakt heeft tot koningen en priesters voor God en Zijn Vader' (Openb. 1:5-6).

'Laten wij dan altijd door Hem een lofoffer brengen aan God, namelijk de vrucht van lippen die Zijn naam belijden' (Hebr. 13:15).

'Wij hebben een altaar waarvan zij die in de tabernakel dienen, niet bevoegd zijn te eten' (Hebr. 13:10).

'Omdat wij nu, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus, langs een nieuwe en levende weg, die Hij voor ons heeft ingewijd door het voorhangsel, dat is door Zijn vlees, en omdat wij een grote Priester hebben over het huis van God, laten wij tot Hem naderen met een waarachtig hart, in volle zekerheid van het geloof' (Hebr. 10:19-22).

Wie deze aanhalingen nauwkeurig overdenkt, zal zien dat de gebruikte termen – die rechtstreeks ontleend zijn aan de oudtestamentische eredienst (tempel, priester, altaar, offer, het heilige) – dikwijls gebruikt zijn om veeleer een tegenstelling aan te geven dan een overeenkomst. Deze teksten lijken te zeggen dat wij een Priester hebben, maar een totaal ander soort priester; een offer, maar een offer van heel andere aard. Waarin ligt de overeenkomst

en waar ligt precies de tegenstelling tussen de oudtestamentische en de christelijke eredienst? Dit zijn de vragen die ons ongetwijfeld verder zullen helpen bij onze studie.

In de volgende bladzijden zullen we aan de hand van deze vragen proberen antwoord te vinden in het Woord van God. Aan het begin van dit hoofdstuk is een tekst genoemd uit het Nieuwe Testament, die in het kort lijkt weer te geven wat wij zojuist noemden in de woorden van de Heiland Zelf. Dit gedeelte vormt de basis van onze studie; en we zullen vanuit de hele Schrift maatstaven zoeken, die de betekenis van ieder woord van de Heiland uit Johannes 4:20-24 duidelijk maken. Lees deze woorden voor uzelf en ervaar hoe ze ons tot de kern van de kwestie brengen: 'De vrouw zei tegen Hem (...): Onze vaders hebben op deze berg aanbeden, en bij u zegt men dat in Jeruzalem de plaats is waar men moet aanbidden. Jezus zei tegen haar: Vrouw, geloof Mij, de tijd komt dat u niet op deze berg, en ook niet in Jeruzalem de Vader zult aanbidden. U aanbidt wat u niet weet; wij aanbidden wat wij weten, want de zaligheid is uit de Joden. Maar de tijd komt en is nu, dat de ware aanbidders de Vader zullen aanbidden in geest en waarheid, want de Vader zoekt wie Hem zo aanbidden. God is Geest en wie Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid'.

De twee voorbeelden die we aan het begin noemden zijn de uitersten. Een ander voorbeeld is het volgende. Kort geleden hoorde ik over de radio het begin van een 'godsdiensprogramma voor scholen'. Het begon met een vioolsonate van César Franck in A Majeur, en het zou eindigen met meerdere werken van deze componist. Het bevatte een prachtig lied dat het offer van de Heiland beschreef, en een gebed dat wij meer op Hem zullen gaan lijken.

Het komt vaak voor in Engeland dat men bij de kerk een uitnodiging kan lezen om binnen te komen voor een godsdiensstoefening. Een veelzeggende variatie op dit thema is te vinden in een boek dat 110 jaar geleden is uitgegeven door de Oxford-beweging, waarin gewezen wordt op het feit dat populaire muziek zo aantrekkelijk is. Waarom, aldus dit boek, zou men dan zo enghartig zijn? Waarom zou deze muziek niet kunnen worden gebruikt om de mensen van de straat te krijgen om God te dienen?

Aan deze voorbeelden ligt ten grondslag de algemene gedachte dat je ieder schoolkind kunt laten deelnemen aan een godsdiensstoefening, en dat je iedere man op straat kunt leren God te dienen. Deze voorbeelden wekken

natuurlijk de vraag op of dit wáár is. Dat er ook een aanbidding is, die niet de ware aanbidding is, blijkt uit het citaat uit Johannes 4. Tegen de Samaritaanse vrouw zei de Heer: 'U aanbidt wat u niet weet'. De Schrift laat zien dat er een aanbidding is die gebaseerd op wat men niet kent, en die geheel anders is dan de ware aanbidding. Dit is in overeenstemming met de woorden uit Handelingen 17: 'Deze dan, Die u dient zonder dat u Hem kent'. Het is dus duidelijk dat niet elke godsdienst ware dienst jegens God is. We zullen in dit boek op zoek gaan naar de kenmerken van ware aanbidding, maar is het niet direct duidelijk dat ware aanbidders wéten dat ze gered zijn, en zeker dat ze de Persoon kennen die ze aanbidden?

Tot nu toe zijn we uitgegaan van de verschillende praktijken van christenen, en hierdoor werden we geleid naar het vierde hoofdstuk van het evangelie naar Johannes. Daar komt al het andere in de schaduw te staan. Daar worden we werkelijk geconfronteerd met het zoeken van God, waarover de Heer Jezus ons vertelt. God de Vader zoekt! 'Want de Vader zoekt wie Hem zo aanbidden'. In onze ervaring als christen hebben we eerst te maken met het zoeken van de Zoon des mensen: 'Want de Zoon des mensen is gekomen om te zoeken en zalig te maken wat verloren is' (Luk. 19:10). Alleen door de zoekende activiteit van de Heiland kunnen wij gaan behoren tot hen die in staat zijn de Vader te aanbidden; en we zullen er nooit naar verlangen buiten de kring van de zoekende liefde van de Heiland te raken. Wij mogen het één niet accentueren ten koste van het ander.

Als ons hart en ons verstand werkelijk vernieuwd is door het Woord en de Geest van God zullen we van beide dingen onder de indruk blijven: de Zoon des mensen zoekt het verlorene, en de Vader zoekt aanbidders. In de volgende bladzijden zullen we ons concentreren op het laatste, wat niet wil zeggen dat het eerste minder belangrijk is. Het evangelie moet altijd de eerste plaats innemen onder de dingen waarin de ware christen zijn Heer dient.

Uit Zijn eeuwige heerlijkheid bij de Vader, uit de sfeer van de liefde waarmee de Vader de Zoon heeft liefgehad reeds vóór de grondlegging van de wereld, is de Zoon van God gekomen. Hij is gekomen om het verlorene te zoeken en te redden; en dit zoeken bracht Hem naar het kruis. Maar erbóven uit gaat een ander zoeken, want door Hem zoekt de Vader nu aanbidders. Alleen de komst van de Zoon kon de Vader openbaren. Alleen Christus' offer kon een nieuwe en levende weg openen om in Gods tegenwoordigheid te kunnen naderen. Ware aanbidding is dus iets dat bóven het vrezen van de almachtige God uitgaat,

alsook bóven het dienen van Jahweh. Ware aanbidding is de aanbidding van de *Vader*, zoals Hij Zichzelf nu heeft geopenbaard in Christus, de Zoon. Als we de betekenis van dit centrale gedeelte beginnen te begrijpen, zullen we ons met liefde en toewijding gedrongen voelen om boven alles gehoor te geven aan het zoeken van de Vader; en we zullen de Schrift onderzoeken om door de verlichting van de Heilige Geest te leren hoe wij kunnen behoren tot de ware aanbidbers, die de Vader aanbidden in geest en waarheid.

2. De woorden van de Schrift in verband met aanbidding

Johannes vermeldt vijfmaal in het boek Openbaring een toppunt van vervoering als de hemelbewoners, terwijl ze de dingen van de aarde zien in hemels licht, zich neerwerpen voor Gods troon en door deze handeling hun aanbidding symboliseren. In het inleidende visioen zien wij God op Zijn troon, alsook de 24 oudsten, in het wit gekleed, met gouden kronen op hun hoofd en zittend op hun tronen. Op absolute hoogtepunten in dit geweldige visioen – bij de dankzegging van de cherubs; wanneer het Lam het boek uit de rechterhand van God neemt; de verschijning van een grote menigte verlost en; de komst van het Koninkrijk van God en Zijn Christus; de omverwerping van het grote Babylon, de valse kerk – staan ze plotseling op van hun tronen, vallen op hun aangezicht voor de troon van God en van het Lam en werpen ze hun kronen voor Hem neer.

Zó nemen ze op treffende wijze een houding aan die ten volle uitdrukking geeft aan hun erkenning van de soevereine grootheid van God met betrekking tot henzelf. Hun houding geeft uitdrukking aan hun erkenning van het feit dat alle zegening, alle eer, alle heerlijkheid, alle macht in de hand van God is en van het Lam, terwijl ze zelf hun gezicht in het stof verbergen. Het tafereel dat beschreven wordt, stelt precies de betekenis van het Gr. woord *proskuneo* voor, dat voor ons onderwerp essentieel is. De oorspronkelijke betekenis van dit woord is: zichzelf *neerwerpen* voor een ander.

Voor het doel van deze studie zullen we het woord 'aanbidding' gebruiken als het equivalent van het Gr. woord *proskuneo*. Misschien had het Hebreeuwse woord dat in het Oude Testament wordt gebruikt vooral betrekking op de lichamelijke houding van eerbied, maar in het kader van Johannes 4 past de gedachte dat aanbidding een geestelijke houding is, die wordt aangenomen door iemand die zich bevindt in de tegenwoordigheid van God die Zichzelf nu heeft geopenbaard als de *Vader*. Als wij spreken over aanbidding in geest en in waarheid, worden warme gevoelens van liefde en gemeenschap aan deze basisgedachte toegevoegd. Maar dit is het meest elementaire. Aanbidding is dus onderscheiden van dankzegging, lof, gebed, of dienst, maar toch nauw ermee verwant. We kunnen een medemens danken, prijzen of dienen, maar op aanbidding heeft alleen *God Zelf* recht. Als wij Hem danken, prijzen of Hem dienen, is daarin zeker een element aanwezig van de erkenning van Zijn grootheid en heerlijkheid, maar het centrale doel en de inhoud van het begrip aanbidding gaat verder.

Er is verschil tussen 'eer bewijzen' en 'aanbidden'. In Matteüs 18:26 in de gelijkenis van de twee schuldenaars komt het Gr. woord *proskuneo* in de eerste betekenis voor. Hier wordt het woord 'huldigen' of 'neerknielen' in de vertaling gebruikt. De volle nieuwtestamentische betekenis wordt duidelijk in het laatste hoofdstuk van het boek Openbaring. Johannes komt tweemaal zover om neer te vallen en de engel te aanbidden, die hem het visioen verklaarde. Dit wordt hem echter ernstig verboden; en het bevel van de engel betekent klaarblijkelijk dat aanbidding uitsluitend God toekomt (Openb. 19:10; 22:9).

Er is reeds opgemerkt dat er een parallel is met het voornaamste oudtestamentische woord voor aanbidding. Daar ligt dezelfde nadruk op de lichamelijke houding als in het boek Openbaring – de beelden van dat boek vertonen trouwens veel overeenkomst met het Oude Testament. Abrahams naamloze dienstknecht boog zijn hoofd en aanbad. Zo ook Mozes (Ex. 34:8). Jozua, die zich bewust was van Gods tegenwoordigheid in het visioen van de strijder met het getrokken zwaard, 'boog zich neer' (Joz. 5:14).

Het eerste onderwijs omtrent de aard van aanbidding ontleen wij dus aan de woorden die in de Bijbel worden gebruikt. Wij kunnen vaststellen dat – wát er ook toegevoegd dient te worden door latere overwegingen – de primaire gedachte van aanbidding is dat een mens op bijzondere momenten met hart en geest zijn achting voor God uitdrukt zoals Hij op dat moment geopenbaard is en gekend wordt. In de ware aanbidding, de aanbidding van

de Vader, geopenbaard in de Zoon, is dit de verheven eerbiedige erkenning en waardering van al de schatten van Gods liefde, die door de Geest aan de gelovige zijn geschonken.

De zinnen waarmee de Samaritaanse het onderwerp inleidde, brengen ons nog een stap verder in ons onderzoek naar de betekenis van aanbidding. 'Onze vaders hebben op deze berg aangebeden', zei ze tijdens het gesprek met de Heer, 'en U zegt dat te Jeruzalem de plaats is waar men moet aanbidden'. Sommigen hebben gedacht dat ze het punt waarover de Heer haar aansprak wilde ontwijken om zich te verdedigen tegen een aanval op haar geweten. Dat haar geweten geraakt was, is duidelijk; maar de ernstige wijze waarop haar woorden door de Heer werden opgevat en het buitengewone belang van het onderwijs dat haar werd gegeven, laat geen twijfel bestaan aan haar oprechtheid. In werkelijkheid zag het alziende oog van de Heer Jezus niet alleen een geweten dat wakker geschud was, maar Hij zag ook in haar een nieuw leven ontwaken dat Zijn woorden kon ontvangen en er uiteindelijk iets van kon begrijpen. Terwijl vraag en antwoord elkaar afwisselden, toen Hij de brandende woorden uitsprak die het zoeken van de Vader openbaarden, sprong in haar hart inderdaad de bron van levend water op tot in het eeuwige leven.

De zinnen veronderstellen een bijzonder beeld dat illustratief is voor aanbidding. De Heer ging in op haar woorden en voegde nog meer eraan toe. Wat aanbidding ook is, de ware toekomstige aanbidding zou in geest en waarheid plaatsvinden, in plaats van 'op deze berg' of 'te Jeruzalem'. Deze aanbidding zou gericht zijn aan God de Vader, en niet meer plaatshebben onder de vroegere godsnaam Jahweh. Uit geen enkel vers kan echter worden afgeleid dat de Heer het oneens was met de betekenis die zij eraan gaf, toen ze het woord 'aanbidding' gebruikte. Wat was die betekenis? Of, om de vraag anders te formuleren: Wat gebeurde er 'op deze berg' en 'te Jeruzalem'? Zij noemde het 'aanbidding', en de Heer stemde ermee in dat dit zo was.

We kunnen in dit verband teruggaan naar het begin van het evangelie naar Lucas. In Lucas 1 lezen we: 'In de dagen van Herodes, de koning van Judea, was er een priester, Zacharia geheten, uit de afdeling van Abia' (vs. 8). En het gebeurde toen hij de priesterdienst vervulde voor God, in de beurt van zijn afdeling, dat hij naar gewoonte van de priesterlijke bediening door het lot werd aangewezen om de tempel van de Heer binnen te gaan en te reukofferen. En de hele menigte van het volk was buiten, en bad op het uur van het reukoffer.

En een engel van de Heer verscheen hem, staande aan de rechterkant van het reukofferaltaar. Het doel van dit verhaal is natuurlijk weer te geven wat de engel zei en hoe dat verder ging, maar tegelijk wordt veel licht geworpen op wat te Jeruzalem gebeurde, en wat zowel door de Samaritaanse als door de Heer 'aanbidding' werd genoemd.

Let op de elementen die het toneel vormden: een priester en het priesterambt, wierook, de tempel, het altaar, en dat allemaal tot eer van Jahweh. De 24 afdelingen van het priesterschap, waarvan de orde van Abia de achtste was, waren door David ingesteld (1 Kron. 24). In de tijd, waarover de evangeliën spreken, oefende elke afdeling de priesterdienst voor de Heere in de tempel steeds een week lang uit; en de diensten van elke dag werden door één of meer families van de afdeling waargenomen. Op elke dag apart werden er voor de morgen- en avondoffers vier loten geworpen; en hierdoor werden de individuele priesters gekozen om het altaar toe te bereiden, het slachtoffer te slachten, de wierook te offeren en ten slotte het slachtoffer op het altaar te verbranden.

Het derde lot, nl. om wierook te offeren, was het meest begeerde; het kon elke priester slechts *eenmaal* gedurende zijn leven toevallen. Dit was het lot dat Zacharias toeviel op die grote dag, toen de engel van de Heere verscheen en met hem over de geboorte van Johannes sprak. Voor ons doel moeten we opmerken dat, hoewel van een verwijzing naar een slachtoffer niet uitdrukkelijk sprake is, het woord 'lot' toch echt de offeranden insloot, alsook het offer dat zojuist was geslacht en dat op het punt stond op het altaar verbrand te worden. Er is geen direct Schriftbewijs aangaande de Samaritaanse eredienst 'op deze berg', nl. de berg Gerizim. Gedurende 200 jaar stond daar een tempel waarin de Mozaïsche offerdienst werd voortgezet door Samaritaanse priesters. Dit is ongetwijfeld de aanbidding waarnaar de vrouw verwijst; hoewel men ook gedacht heeft dat ze sprak over Abraham en Jakob, die altaren oprichtten en slachtoffers brachten te Sichem (of: Sichar). Het is dus duidelijk dat in de bewoordingen 'onze vaders hebben aanbeden' en 'men moet aanbidden' (Joh. 4:20), het woord aanbidding gelijk staat met een systeem van priesterschap en offeranden. En zó gebruikte de Heer het ook toen Hij verder ging om de ware aanbidding te beschrijven.

Dergelijke overwegingen zijn ook van toepassing op het gebruikelijke oudtestamentische woord voor aanbidding en zijn betekenis. Abraham zei tegen de mannen die Isaak en hemzelf tot daartoe hadden begeleid: 'Blijft

u hier met de ezel, terwijl ik en de jongen daarginds heengaan; wanneer wij hebben aanbeden zullen wij tot u terugkeren' (Gen. 22:5). Wat is bedoeld met Abrahams 'aanbidding' wordt direct duidelijk: 'Abraham nam het hout voor het brandoffer en legde het op zijn zoon Isaak en nam vuur en een mes met zich mee. Zo gingen die beiden tezamen' (Gen. 22:6). 'Toen zij aan de plaats gekomen waren die God hen genoemd had, bouwde Abraham daar een altaar' (vs. 9). 'En hij nam die ram en offerde hem ten brandoffer' (vs. 14). 'Toen keerde Abraham terug' (vs. 19). De nieuwtestamentische tegenhanger hiervan wordt in 1 Petrus 2:5 genoemd. Het is één van de belangrijkste verzen die betrekking hebben op de ware aanbidding, waaraan we in een later stadium nog meer aandacht moeten besteden. Het is nu voldoende dit vers te citeren: '(...) en u wordt ook zelf als levende stenen gebouwd, als een geestelijk huis tot een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden te offeren, die voor God aangenaam zijn door Jezus Christus'. Hier wordt het nieuwtestamentische geheel van priesterschap en offers voorgesteld, de ware aanbidding in geest en waarheid.

Laten we nu samenvatten wat we geleerd hebben over het Bijbelse begrip 'proskuneo', d.i. 'aanbidden'. Afgeleid van het woord zelf is de betekenis: een houding van gemoed, hart en geest, die iemand aanneemt wanneer hij zich bewust wordt van de geopenbaarde tegenwoordigheid van God. Uit het gebruik van het woord in Johannes 4 en andere plaatsen treedt een meer nauwkeurige betekenis aan de dag: het heeft te maken met een systeem van priesterschap en offeranden.

Een korte vermelding moet nog worden gemaakt van enkele Bijbelse woorden die verwant zijn aan het Gr. 'proskuneo'; het weglaten daarvan in onze beschouwing zou onvolledigheid betekenen. Soms worden 'latreuo' (dienen) en 'latreia' (dienst) voor het aanbidden van God gebruikt. Oorspronkelijk betekenen deze woorden resp. 'dienen' en 'dienst'. Maar bepaalde voorbeelden geven duidelijk aan dat primair de dienst in het heiligdom wordt bedoeld:

'Wij hebben een altaar waarvan zij die de tabernakel dienen, geen recht hebben te eten' (Hebr. 13:10).

'Zij dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel' (Openb. 7:15).

'(...) dat u uw lichamen stelt tot een levende offerande (...), dat is uw redelijke dienst' (Rom. 12:1).

‘De priesters gaan wel steeds in de eerste tabernakel om de diensten te volbrengen’ (Hebr. 9:6).

Het gebruik is nauw verwant aan het Gr. ‘proskuneo’, dat eveneens een systeem van priesterdom en offeranden impliceert. We zullen alle gelegenheid hebben er weer op terug te komen.

Nog een ander begrip zal nuttig zijn voor onze studie. De woorden ‘zegening’ en ‘zegenen’ (eulogia en eulogeo) hebben vaak een speciale betekenis als het op God gericht is; deze betekenis is nauw verbonden met aanbidding en priesterdienst. De eerste priester in de Bijbel was Melchizedek, over wie we lezen in Genesis 14. Hij trok uit om de overwinnende Abram te ontmoeten. En hij zegende niet alleen Abram, maar hij zegende ook God, d.w.z. hij loofde Hem. Deze tweeledige zegening, die van God uitgaat tot mensen en dan opstijgt uit mensenkinderen als een antwoord aan God, vinden we treffend in Efeze 1:3: ‘Gezegend zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus, die ons gezegend heeft’.

Zegenen betekent ‘ten goede spreken’. Gods ‘ten goede spreken’ over Zijn volk heeft hen zodanig verrijkt dat het hun stoutste verwachtingen overtreft. Het heeft hun alle geestelijke zegening in de hemelse gewesten geschonken in Christus. Ons spreken ‘ten goede van God’ kan Hem niet rijker maken, maar een dergelijke reactie jegens God als de Vader van Zijn kinderen, die Zijn liefde beantwoorden en Hem dienen, zal altijd als een liefelijke reuk voor Hem opstijgen. Zegening of lofprijzing, in deze bijzondere betekenis, als de lof die opstijgt van Gods kinderen in antwoord op de liefde van de Vader, is dus iets dat heel dicht bij aanbidding komt. In het boek Openbaring stijgt lofprijzing altijd op in verbinding met de aanbidding van degenen die zich in de hemel neerwerpen voor Hem die op de troon zit, en het Lam.

3. Het priesterschap van Christus

De twee systemen van priesterschap en offers, die de Bijbel eredienst noemt, zijn beide gebaseerd op de aanwezigheid van een hogepriester. De voortdurende aanwezigheid van de tabernakel en de daaraan verbonden eredienst te midden van het volk berustte op wat de hogepriester deed op de Grote Verzoending. Bij de ware aanbidding, zoals die wordt beschreven in Hebreeën 10:19-22, hebben de gelovigen echter vrijmoedigheid om binnen te gaan in het heilige der heiligen. Dit is mogelijk doordat wij een grote Hogepriester hebben, en op grond van het werk dat Hij heeft volbracht. In geen van beide situaties kan de aanbidding beginnen of voortduren zonder het werk van de hogepriester. Christus' aanwezigheid in het hemelse heiligdom is voor ons als een 'anker, dat zeker en vast is en ingaat tot binnen het voorhangsel' (Hebr. 6:19). Van Hem is de ware aanbidding afhankelijk.

Daarom gaan we in dit hoofdstuk in op het voorrecht en de vreugde om onze hemelse Hogepriester te beschouwen. 'Daarom, heilige broeders, deelgenoten van de hemelse roeping, beschouwt de Apostel en Hogepriester van onze belijdenis, Jezus' (Hebr. 3:1). Dezelfde oproep komt ook tot ons aan het einde van de brief: 'Want let op Hem' (Hebr. 12:3). Inderdaad wordt in deze brief met name de waarheid van het priesterschap van Christus uiteengezet. De brief voert ons stap voor stap voort, totdat we in hoofdstuk 10:19-22 bij de oproep tot ware aanbidding het heiligdom binnengaan, als gevolg van de reikwijdte van het werk van onze hemelse Hogepriester. Dit is de kern van de brief. Hetzelfde thema vinden we terug in de slotwoorden van de brief: 'Wij hebben een altaar, waarvan zij die de tabernakel dienen, geen recht hebben te eten'

(Hebr. 13:10). En: 'Laten wij dan door Hem voortdurend een loffer brengen aan God' {Hebr. 13:15}.

We begrijpen wel waarom juist dit onderwerp de hoofdinhoud vormt van een brief die gericht is aan Hebreeuwse christenen van de vroegste tijden. Deze mensen leden klaarblijkelijk onder het verwijt dat ze door hun christen-zijn alles zouden verliezen. In het christendom – zo zeiden hun tegenstanders – was immers geen heiligdom, geen altaar, geen offerande, en bovenal geen priester. Het doel van de brief is deze Hebreeuwse christenen te verzekeren dat wij wél degelijk een grote Hogepriester bezitten {Hebr. 4:14}, wél een altaar hebben etc. (Hebr. 13:10).

Een dergelijke opmerking krijg je vaak te horen van hedendaagse aanhangers van een rituele godsdienst.

Een bezoeker reisde 60 kilometer om een predikant van de Waldenzen in Italië op te zoeken om meer over de religie te horen, die de predikant voor de radio predikte. Na wat gepraat te hebben, bezochten ze samen zijn eenvoudige kerk. 'Maar wat is uw eredienst nu?' vroeg de bezoeker, terwijl hij verbaasd rondkeek. 'Geen kaarsen, geen heiligdom, geen altaar, geen Christusbeeld'. Ach, ik zie wat u aanbidt, en hij wees op de grote Bijbel: 'U aanbidt het Boek'. De predikant ontkende deze suggestie vriendelijk, maar bood hem wel een Bijbel aan. Enige tijd daarna verliet de predikant Italië om naar Engeland te reizen. De dag vóórdat hij wegging, kwam dezelfde bezoeker nog een keer. 'Ik hoorde dat u naar Engeland gaat', zei hij. 'En ik dacht dat ik nog eens langs moest komen om u vaarwel te zeggen. Ik dank u hartelijk voor het Boek, want daaruit heb ik geleerd dat het niet het Boek is dat u aanbidt, maar de Man in het Boek'.

Dat de waarheid van het hemelse priesterschap van Christus van groot belang was voor de Joden, die immers vroeger een rituele godsdienst aanhingen, is wel duidelijk. Maar is deze waarheid even belangrijk voor de gelovigen uit de volken? Zij hebben nooit een aards heiligdom of een door God aangestelde hogepriester gehad, en konden die voorrechten dus ook niet verliezen. Als we erover nadenken, zullen we echter zien hoezeer ook wij als gelovigen uit de volken de dienst van onze Hogepriester nodig hebben. De beide grote doeleinden van de dienst van Christus als onze Hogepriester zijn de volgende: (1) ons te helpen in onze zwakheden (Hebr. 2:18; 4:15); en (2) onze aanbidding

en priesterdienst in het hemelse heiligdom te ondersteunen. Zolang wij deze behoeften hebben hier op aarde, zullen we steeds Zijn priesterlijke dienst nodig hebben.

Maar als wij nu een Hogepriester hebben, waarom moeten we er dan iets van wéten? In iedere aangelegenheid is hulp slechts mogelijk als er inzicht is. Als mijn auto kapot is, moet er wat gedaan worden; maar het zou niets helpen als ik alleen de claxon indruk of de lichten aan doe. Doeltreffende en nuttige actie moet samenhangen met de wijze waarop het mechanisme werkt; en dit is alleen mogelijk als er kennis en inzicht aanwezig is. De brief aan de Hebreeën verschaft ons inzicht aangaande de huidige dienst van onze Hogepriester, zodat wij hierdoor in het volle genot kunnen treden van de zegeningen en de voorrechten die Hij voor ons heeft.

We moeten ons inderdaad realiseren dat het goede zicht op het priesterschap van Christus bij de christelijke volwassenheid behoort. Het is vast voedsel voor hen die volwassen zijn, maar het is toch ook de melk voor de kleine kinderen in Christus. Er is geen enkele reden om een gelovige die nog een baby in Christus is, ervan te weerhouden te beginnen met het verkrijgen van inzicht in het priesterschap van Christus. Maar de meerderheid van hen die deze regels lezen, zullen al vele jaren christen zijn. En het is ernstig dat, wanneer we aarzelen hierin binnen te dringen en in deze waarheid te groeien, de klacht in Hebreeën 5:11 t/m 6:1 ook op ons van toepassing is. Zijn wij soms traag om te horen? Zouden wij, gezien de tijd dat wij op weg zijn, al leraars moeten zijn? Dan luidt één van de oproepen voor ons in deze brief: 'Laten wij doorgaan tot de volmaaktheid' (Hebr. 6:1). En: 'Wij begeren dat ieder van u tot het einde toe dezelfde ijver betoont tot de volle zekerheid van de hoop, opdat u niet traag wordt maar navolgers van hen die door geloof en geduld de beloften beërven' (Hebr. 6:11-12).

Het dominerende beeld van Christus dat ons in de Hebreeënbrief wordt voorgesteld, is Jezus gezeten aan Gods rechterhand in de hemel. Deze gedachte komt het eerst naar voren in Psalm 110:1, waar wij lezen: 'De HEERE heeft tot mijn Heere gesproken: Zit aan Mijn rechterhand, totdat Ik Uw vijanden gemaakt zal hebben tot een voetbank voor Uw voeten'. Samen met Psalm 2:7 vormt dit vers de beide steunpilaren waarop de leer van de brief is opgebouwd. De ene tekst getuigt van de Godheid en het waarachtige Zoonschap van Christus; de andere van Zijn huidige priesterlijke dienst. Verder wordt Psalm 110:1 zowel door overeenkomst als door contrast verbonden met

de handelingen en de positie van de hogepriester op de Grote Verzoendag, om ons zo het beeld van de verhoogde Christus te tonen. Hij is onze grote Hogepriester, die Zijn kleren van heerlijkheid en sieraad draagt en dient in het hemelse heiligdom – sinds de tijd van Zijn eerste komst om Zichzelf als offer aan te bieden, tot op Zijn tweede komst om ons te redden van de komende toorn. Dit is de geweldige visie die de schrijver van de brief in gedachten heeft, wanneer hij ons als heilige broeders en deelgenoten van de hemelse roeping ertoe oproept om Hem te beschouwen.

Veel heeft te maken met het ritueel van de Grote Verzoendag; en we moeten dus zorgvuldig aandacht hieraan besteden, zoals het in Leviticus 16 wordt beschreven. We zullen nu slechts Leviticus 16:11-14 en 20-22 bezien. Aäron moest eerst het zondoffer slachten; daarna voor die ene keer in het jaar het voorhangsel optillen en het heilige der heiligen betreden. Zijn eerste handeling daar was reukwerk op vurige kolen te leggen, die van het altaar waren genomen; zo moest hij het heiligdom met een wolk van wierook vervullen, opdat hij niet zou sterven. Daarna moest hij het bloed van het zondoffer sprenkelen op en vóór het verzoendeksel op de ark om verzoening te doen voor zijn eigen zonden, en later voor die van het volk en eveneens voor het heiligdom zelf. Zodra deze handelingen met het offer beëindigd waren, kwam Aäron naar buiten en beleed hij de zonden van het volk op de kop van een levende bok, die de ongerechtigheid dan wegdroeg naar een land van vergetelheid.

De betekenis van dit alles is heel uitgebreid, lang, diep en hoog. Het is vol oneindige liefde, hoewel het ook heel reëel is zoals het in Hebrëeën 9 en 10 wordt uitgelegd. Bij Zijn eerste komst offerde de Heer Jezus Christus Zichzelf vlekkeloos op aan God. Na Zijn opstanding en bij Zijn hemelvaart betrad Hij het hemelse heiligdom in de kracht en de eeuwige zegen van het bloed van Zijn offerande. Nu staat Hij op het punt om voor de tweede keer te verschijnen. Zijn aardse volk Israël zal daarbij zien op Hem, die zij doorstoken hebben; en zij zullen hun zonden belijden met de woorden van Jesaja 53. Hun overtredingen zullen vergeven en niet meer in herinnering gebracht worden.

De Geest van God spreekt in de brief aan de Hebrëeën over de huidige tijd, nu Christus onze grote Hogepriester in het hemelse heiligdom is. Hij duidt de tegenstelling met de schaduwbeelden van Leviticus 16 aan en richt onze ogen op Hem die daar gezeten is, omdat het werk eens voor altijd volbracht is.

*In Gods heerlijkheid gekomen
draagt U, grote Priestervorst,
al de namen van Uw vromen
op Uw schouders, op Uw borst.*

Het is deze aanblik van Christus – ik herhaal het – die de schrijver voor de geest heeft, als hij concludeert: ‘(...) en daar wij een grote Priester over het huis van God hebben, laten wij naderen met een waarachtig hart’ (Hebr. 10:21-22a}. Zo naderen wij als heilige aanbidders, en beschouwen wij Hem nu als onze grote Priestervorst.

Het meest karakteristieke deel van de kleding van de hogepriester was een soort vest dat de ‘efod’ heette. Onafscheidelijk hiermee verbonden waren de schouderstenen en de borsttas, met edelstenen waarin de namen van de stammen gegraveerd waren, en de Urim en de Tummim. In de beschrijving van de officiële ambtskleding in Exodus 28 zijn er 25 verzen over de efod in het hele hoofdstuk van 43 verzen. Twee soorten draden waren daarin compleet met elkaar verweven. De ene soort was gouddraad en de andere gewone gesponnen draden van blauwpurper, roodpurper, scharlaken en fijn wit linnen. ‘Zij pletten de gouden platen en hij sneed ze in draden om te verwerken, tussen het blauwpurper, het roodpurper, het scharlaken en het fijn linnen, kunstig werk’ (Ex. 39:3).

In de symbolische taal van de Schrift wil de efod zeggen, dat pas wanneer de Priester zou komen in Wie het zuivere goud van de Godheid tevens in één Persoon verbonden zou zijn met de liefelijke kleuren van Zijn volmaakte mensheid, Gods volk de ware Priester naar Gods gedachten zou hebben.

De vervulling van dit type vormt het onderwerp van de eerste hoofdstukken van de Hebreeënbrieff. Hoofdstuk 1 stelt ons de Zoon van God voor, en in hoofdstuk 2 zien we Hem die in alle dingen aan de mensen gelijk was gemaakt, uitgenomen de zonde. Op het fundament dat door deze twee grote waarheden wordt gevormd, is de hele structuur gebouwd waarop ware aanbidding berust, ja, het hele gebouw van het christendom.

In het bijzonder vraag ik uw aandacht voor Hebreeën 1:8 waar staat: ‘(...) maar van de Zoon (zegt Hij): Uw troon, o God, is tot in alle eeuwigheid’. Dit vers leert duidelijk het unieke Zoonschap van Christus, dat van eeuwigheid

tot eeuwigheid is. Er wordt soms gezegd dat de woorden 'de eeuwige Zoon' niet in de Schrift voorkomen, om de waarheid die ze bevatten in twijfel te trekken. Dit is pure letterknechterij. Een goddelijk Zoonschap behoort tot de Godheid van Christus. Dit Zoonschap dat tot Zijn Godheid behoort, houdt een waardigheid in die bestond vóór de vleeswording en dus gelijkstaat aan een eeuwig Zoonschap. De Hebreeënbrieff verkondigt dit goddelijke Zoonschap van Christus. Daarop duidt symbolisch het goud van de efod.

Vervolgens lezen we dat dezelfde Persoon, die een uitnemender naam heeft geërfd dan de engelen (Hebr. 1:4), een weinig minder dan de engelen is gemaakt vanwege het lijden van de dood (Hebr. 2:7). Hij werd Mens; en daar Hij geen zonde had, had Hij recht op alle heerlijkheid. Zo waren op de achtergrond van de efod, die door het stralende wit getuigde van Zijn vlekkeloze mensheid, blauwpurper, roodpurper, scharlaken en goud verwerkt. Dat deel van Christus' huidige priesterlijke dienst, dat het eerst in deze brief geleerd wordt, volgt direct op de waarheid aangaande Zijn Persoon (Hebr. 2:17-18).

Onder de hatelijkheden die de Hebreeuwse christenen te verdragen hadden was namelijk ook de suggestie: Als het waar is dat zo'n verheven Persoon jullie Priester is, dan is Hij te hoog en te ver weg om met jullie zwakheden medelijden te hebben! Dit verklaart de negatieve vorm waarin wij in hoofdstuk 4 van Zijn hulp worden verzekerd. Het is niet wáár dat onze Hogepriester 'niet met onze zwakheden kan meelijden'. Want Hij is 'in alle dingen verzocht als wij, met uitzondering van de zonde' (Hebr. 4:15). Doordat Hij zowel God als Mens is, en in de troon van God en in het lijden van de dood de hoogste macht en de diepste liefde heeft verenigd, liggen alle wonderen van medelijden, hulp en troost binnen het bereik van onze verwachting, daar wij zo'n Priester hebben!

De Zoon van God, die de wereld is doorgegaan als de Voorloper van Zijn volk, heeft – voordat Hij het hemelse heiligdom is binnengegaan – de voetstappen van beproeving en verzoeking gekend, overal waar wij die moeten zetten. Hij heeft vermoeidheid, eenzaamheid, honger, verraad en vijandschap gekend; verlating door vrienden, gemis aan begrip en meegevoel, menselijk falen. Overal heeft Hij Zijn voet geplaatst, zodat Hij nu in staat is hulp uit het heiligdom te zenden, hulp die volkomen voorziet in onze behoeften. 'Laten wij dus met vrijmoedigheid naderen tot de troon van de genade, opdat wij barmhartigheid ontvangen en genade vinden tot hulp op de juiste tijd' (Hebr. 4:16).

Deze fundamentele waarheid aangaande Zijn Persoon is ook noodzakelijk om de wijze van Zijn priesterschap te begrijpen. De opvolging van Aäron ging van vader op zoon. Volgens dit principe is Christus geen priester, omdat Hij geen nakomeling van Aäron is. Zijn priesterschap zou ook heel anders zijn, om vele zonen tot heerlijkheid te kunnen leiden. Een andere priester ontmoeten we lang voor de tijd van Aäron in de Bijbel, namelijk de koning van Salem, over wie we lezen in Genesis 14. In een boek waar afstamming, geboortedatum, en leeftijd telkens nauwkeurig worden vermeld, is het opmerkelijk dat Melchizedek abrupt verschijnt en begin en einde van zijn leven niet worden vermeld; daarom blijft hij als het ware priester in eeuwigheid. Totdat de Heer kwam, die werkelijk altijd Priester zou blijven, was er geen priester volgens de orde van Melchizedek. Alleen de opgestane Zoon van God, gezeten aan Gods rechterhand, kon de beloofde Priester zijn volgens de orde van Melchizedek (Ps. 110:4).

De tegenwoordige priesterlijke dienst van Christus met betrekking tot de ware aanbidding wordt beschreven in het gedeelte waarmee we dit hoofdstuk begonnen, namelijk Hebreëen 10:19-22, waar we lezen: ‘Daar wij dus, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus, langs de nieuwe en levende weg die Hij ons heeft ingewijd door het voorhangsel heen, dat is Zijn vlees, en wij een grote Priester over het huis van God hebben, laten wij naderen met een waarachtig hart, in volle zekerheid van het geloof, de harten door besprenkeling gezuiverd van het kwaad geweten en het lichaam gewassen met rein water’.

Laten we eerst de oproep in dit citaat overdenken, waarin we de vertrouwde aansporing vinden: ‘Laten wij naderen’. De personen aan wie deze uitnodiging kon worden gericht, worden beschreven als mensen waarvan de harten met bloed zijn besprenkeld en de lichamen zijn gewassen met rein water. Dit is ongetwijfeld figuurlijke taal; het verwijst naar Exodus 29, waar de inwijding wordt beschreven van Aäron, de hogepriester, en zijn zonen, de priesters. Op die manier begonnen zij met hun dienst. De schrijver van de Hebreënbrieff noemt niet alle gelovigen letterlijk *priesters*, omdat hij niet wil dat door andere verwijzingen de unieke plaats en de grootheid van Christus’ priesterschap zou worden verzwakt. Maar hij verwijst toch naar de priesters in even duidelijke taal als de oudtestamentische typen dat kunnen doen. Hiermee komen wij op het onderwerp van het volgende hoofdstuk, dat handelt over de priesterdienst van de gelovigen.

Wij die dit nu lezen worden hier uitgenodigd de priesterlijke taak van de aanbidding op ons te nemen, omdat wij tot priesters zijn gemaakt. Maar dit uitnemende voorrecht is gebaseerd op de taak van onze Hogepriester over Gods huis, op Zijn volkomen offer en op Zijn tegenwoordigheid in het heiligdom. In de eerdere hoofdstukken beschrijft de Hebreeënbrief gedetailleerd het aardse heiligdom en de materiële offers. De twee functies van dit indrukwekkende systeem worden daarbij aangeduid. Het was bedoeld 'als een zinnebeeld en schaduw van de hemelse dingen' (Hebr. 8:5), en tevens om te tonen dat de weg tot het heiligdom nog niet was bekend gemaakt (Hebr. 9:8). Het heiligdom symboliseert de tegenwoordigheid van God in de hemel. Let op de tegenstelling waarop ons vers doelt: '...vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom'. Elke materiële begeleiding met het doel tot God te naderen, wordt met één slag tenietgedaan. Alles is geestelijk. In de tegenwoordigheid van God kunnen de ware aanbidders naderen, in een heiligdom dat niet met handen gemaakt is. De toegang die we hebben op grond van het volbrachte werk van Christus, wordt weergegeven met de woorden: 'door het bloed van Jezus, langs de nieuwe en levende weg die Hij ons heeft ingewijd door het voorhangsel heen, dat is Zijn vlees'.

Hebreeën 9 en 10 tonen het grote contrast met de offers die werden gebracht door de priesters onder de wet. Zij offerden vele offeranden, en uit de vele herhalingen blijkt dat die offers nooit zonden konden wegnemen en dus nooit de weg konden openen in het heiligdom. 'Maar Hij, nadat Hij één slachtoffer voor de zonden geofferd heeft, is voor altijd gaan zitten aan Gods rechterhand' (Hebr. 10:12). Zij stonden, maar Hij is gaan zitten; en hieruit blijkt de waarde van het offer van Christus. Omdat Zijn werk eens voor altijd volbracht is, is Hij gaan zitten; en daarom kunnen wij naderen.

Dit zijn de onderwerpen die ons bezighouden: onze grote Hogepriester; het hemelse heiligdom dat de plaats is van Zijn priesterdienst; en ons grote voorrecht, gebaseerd op Zijn volbrachte werk, om als priesters te naderen in het heilige der heiligen. Deze onderwerpen zijn voldoende om beslag te leggen op alle energie van vernieuwde mensenharten. 'De God nu van de vrede, die uit de doden heeft teruggebracht de grote Herder van de schapen, onze Heer Jezus, door het bloed van het eeuwig verbond, moge u volmaken in al het goede tot het doen van Zijn wil, terwijl Hij in ons doet wat voor Hem welbehagelijk is door Jezus Christus. Hem zij de heerlijkheid tot in alle eeuwigheid. Amen' (Hebr. 13:20-21).

4. Het priesterschap van de gelovigen

Op het hele terrein van het christelijk geloof is er geen punt waarover meer verwarring bestaat dan over dit onderwerp: het priesterschap van alle gelovigen. We zullen een poging doen enkele knopen op dit punt te ontwarren door de waarheid van de Schrift te laten spreken. Zoals we gezien hebben, volgt de nieuwtestamentische aanbidding in veel opzichten het patroon van de aanbidding van het Oude Testament, zodat we eerst terug moeten naar het Oude Testament om een basis te krijgen. Leviticus was het boek voor de priesters en daar kunnen we alles vinden. Iemand was priester op grond van zijn geboorte. Uit Exodus 19:6 leren we dat het Gods oorspronkelijke verlangen was dat *alle* Israëlieten priesters zouden zijn, maar vanaf Exodus 28 zien we dat Aäron en zijn zonen apart werden gezet voor de priesterlijke taken. De hogepriester werd persoonlijk gekozen en benoemd door God. Alle anderen waren priesters op grond van afstamming.

Het was het voorrecht van de priesters dienst te mogen doen in het heiligdom, in het bijzonder voor alles wat te maken had met de tegenwoordigheid van God en de offers die aan Hem werden gebracht. Het leven van de priesters vond plaats in de tegenwoordigheid van God, en bestond uit het aanbieden van wat aangenaam was in Zijn ogen. Gedeelten van de dierenoffers waren bestemd als voedsel voor de priester, en hij werd dus beloond voor zijn dienst met wat God noemde 'de vuuroffers van de Heere, het voedsel van zijn God' (Lev. 21:21). Zij mochten samen met Jahweh het voedsel van Zijn tafel delen.

De beide sleutelverzen in het Nieuwe Testament zijn kort genoeg om ze volledig te citeren: '(...) laten wij naderen met een waarachtig hart, in volle zekerheid van het geloof, de harten door besprenkeling gezuiverd van het kwaad geweten en het lichaam gewassen met rein water' (Hebr. 10:22). En: 'tot Wie u komt, tot een levende Steen (...), en u wordt ook zelf als levende stenen gebouwd, als een geestelijk huis tot een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden te offeren' (1 Petr. 2:4-5). De betekenis van deze Schriftgedeelten wordt duidelijker wanneer we twee vragen stellen:

1. Wat is het werk van een priester?
2. Hoe worden mensen priester?

Onze taak als priesters met het oog op de ware aanbidding wordt beschreven in de laatstgenoemde tekst: geestelijke offers brengen. Priesterlijk werk is niet allereerst gebed, medeleven of voorbede; het is niet in de eerste plaats het stellen van onze lichamen tot een levende offerande (Rom. 12:1), hoewel dat er niet los van staat. De nieuwtestamentische priesterdienst bestaat uit 'geestelijke offeranden offeren', en er is geen Bijbeltekst die iets kan afdoen van deze eenvoudige waarheid.

Veel verwarring komt voort uit de historische oorsprong van het woord *priester*. De drie oudchristelijke ambten hadden Bijbelse namen: episkopos, presbuteros en diakonos, maar ze zijn helaas gebruikt op een onschriftuurlijke wijze. Deze namen komen weer terug, iets veranderd, in de woorden 'bisschop', 'priester', en 'diaken'. 'Presbyter' werd verbasterd tot priester. De echte betekenis is dus 'presbyter' of 'oudste'. Toen de Bijbel werd vertaald, kwam de gedachte op dat de 'presbyters' een offer hadden te offeren. Dus werd het woord priester aangewend voor hen die offers brachten in het Oude Testament.

Wanneer onze verschillende kerken volhouden dat het woord 'priester' eenvoudig oudste betekent, dan hebben ze historisch gezien gelijk, maar Bijbels gezien hebben ze ongelijk. De ritualisten hebben de Schrift helemaal aan hun kant wanneer zij de naam gebruiken om iemand aan te duiden die offert. Het droevige is in beide gevallen dat door deze historie de Bijbelse taak van toezicht houden en leiding geven verward wordt met de dienst in het heiligdom en de offeranden. In het Nieuwe Testament staat priesterdienst los van de taak van toezicht houden. Het doel van het priesterschap is het brengen

van offers. De offers van de nieuwtestamentische priesters zijn echter geen materiële offers.

Dit is ongetwijfeld het essentiële punt dat ons scheidt van alle leerstellingen van een rituele godsdienst. De grote dwaling van de mis is dat zij een herhaling wil zijn van het offer van de Heiland aan het kruis. De waarheid is dat Zijn offer uniek is. Het kan nooit herhaald worden, want er staat: 'door middel van de offerande van het lichaam van Jezus Christus, eens voor altijd'. En: 'nadat Hij één slachtoffer voor de zonden geofferd heeft, is Hij voor altijd gaan zitten aan de rechterhand van God' (Hebr. 10:10-12).

Daarom moeten we speciaal aandacht schenken aan de herhaling van het woord 'geestelijk' in 1 Petrus 2:5. Het is een *geestelijk* huis, en de priesters brengen *geestelijke* offers. Het gaat om feiten in de geestelijke en onzichtbare wereld, en niet om materiële en zichtbare zaken. In Israël was er een huis van God dat met handen was gemaakt, en er waren materiële offers bestaande uit dieren, meel, olie en wijn. Rituele godsdienst is een oude imitatie hiervan. In de ware dienst van God is het huis van God niet gemaakt met handen; het is een *geestelijk* huis. In de ware dienst van God zijn de offers niet van materiële aard; het zijn geestelijke offers. Waaruit bestaan die geestelijke offers? Dat is ongeveer de kern van ons onderwerp, en we komen daarop in een later hoofdstuk terug.

Kan iemand bij dit alles nog geloven dat de kleren die door de Israëlitische priesters werden gedragen nu hun parallel moeten vinden in mooie priestergewaden? Zou dát de ware dienst van God zijn? Of dat andere waarneembare onderdelen van de oudtestamentische godsdienst (wierook, muziek, aandacht voor de lichamelijke houding, een materieel heiligdom), hun parallel moeten vinden in deze tijd? Is dát ware aanbidding? Laten we nederig en gehoorzaam inzien dat de Geest van God door de geciteerde Schriftplaatsen alles opzij schuift wat waarneembaar, materieel, en met handen gemaakt is. God heeft dit alles nu onmiskenbaar geplaatst in een geestelijke sfeer, in het binnenste deel van ons wezen: de geest waarmee we tot God kunnen naderen en kunnen spreken met Hem die geest is (Joh. 4:24). In Hebreeën 6:1-2 blijkt dat materiële wassingen en offers voor Gods kinderen verleden tijd zijn, en de opdracht luidt dit alles te laten rusten en voort te gaan tot de volmaaktheid, wat de schrijver verbindt met het ware begrip van het priesterschap.

In een vorig hoofdstuk kwam het priesterschap van de gelovigen reeds ter sprake aan de hand van Hebrëeën 10:19-22. Uit deze verzen blijkt dat wij als kinderen van God – hoewel wij geen zonen van Aäron zijn –, volle vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom. Wij zijn immers gewassen met rein water, evenals ook de priesters gereinigd werden (Ex. 29). Alle twijfel verdwijnt door 1 Petrus 2:2-5. Wat geschreven staat over de oudtestamentische priesters wordt toegepast op alle gelovigen: ‘U bent een heilig priesterdom’. De nieuwe priesters worden eveneens priester door geboorte, maar door *wedergeboorte*: ‘U die wedergeboren bent door Gods levend en blijvend woord’ {1 Petr. 1:23}. ‘Als pasgeboren kinderen’ (1 Petr. 2:2). Dat dit verwijst naar onze bekering, wordt direct bevestigd door de volgende verzen: ‘als u geproefd hebt dat de Heer goedertieren is, tot Wie u komt, tot een levende Steen (...), en u wordt ook zelf als levende stenen gebouwd, als een geestelijk huis tot een heilig priesterdom’ (1 Petr. 2:3-5). Eenieder die opnieuw geboren is, die tot Christus is gekomen, is lid van het ware nieuwtestamentische priesterdom.

De priesterwijding die wordt vermeld in Exodus 29 hield allereerst de bekleding in van de priesters, en verder een dubbele reiniging: eerst met bloed en vervolgens met water. De geestelijke toepassing hiervan geldt voor iedere gelovige die is toegetreten tot het nieuwe priesterdom in de Heer Jezus: ‘Het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde’ (1 Joh. 1:7). Dat is onze eerste reiniging. En de woorden van de Heer onderwezen de discipelen ook hoe zij gereinigd werden door water: ‘U bent al rein om het woord dat Ik tot u heb gesproken’. En: ‘Wie gebaad is, heeft alleen nodig zich de voeten te laten wassen, maar is geheel rein’ (Joh. 15:3; 13:10).

Deze dubbele reiniging vindt dus plaats door het kostbare bloed van Christus, en door het water van het Woord van God. In Johannes 13:10 – en dat klopt weer precies met het oudtestamentische beeld – spreekt de Heer over een herhaalde reiniging in tegenstelling tot de eenmalige reiniging bij onze bekering. De herhaalde reiniging, namelijk de voetwassing, is nodig om het vuil te verwijderen dat we dagelijks onderweg opdoen. Door die beeldspraak worden we bepaald bij de geestelijke oefeningen waardoor de Heer de Zijnen heilig doet leven. Zonder die heiliging zijn we niet in staat onze priesterlijke voorrechten uit te oefenen. Hieruit blijkt dat het priesterschap van de gelovigen zowel een eenmalige reiniging kent bij de inwijding, alsook een dagelijkse reiniging bij het wasbekken wanneer wij naderen tot het heiligdom (Ex. 30:18-20).

De praktische betekenis van deze waarheden blijkt heel duidelijk wanneer we ze in de praktijk toepassen. We hebben gezien dat iedereen, die Bijbels gezien wedergeboren is, die door de deur van een waarachtige bekering tot God is gekomen en gelooft in het Woord van Jezus Christus, deel uitmaakt van dit heilige priesterschap. Het is eveneens duidelijk dat iemand die geen deel heeft aan het reinigende werk van God door Jezus Christus ook geen deel heeft aan de ware dienst van God.

De tegenovergestelde gedachte, dat iedereen God wel kan dienen en daarin moet worden onderwezen, komt helaas ook nogal eens voor. Het volgende citaat komt uit een tijdschrift, dat doorgaans opbouwend en krachtig spreekt over algemene evangelische waarheden, waarin het onderstaande zonder correctie verscheen:

*‘Een ernstig bezwaar wordt opgeworpen door degenen die opmerken dat veel kinderen die deelnemen aan de eredienst in feite niet wedergeboren zijn; hoe kunnen zij God prijzen? We moeten bedenken dat de hele wereld wordt opgeroepen om God te prijzen; en onze kinderen zijn hier zeker bij inbegrepen. De Heer toont zelfs een speciale liefde en bezorgdheid voor de kinderen’.*¹

Op z’n zachtst gezegd, getuigt deze opmerking van zo’n zwakke visie op de betekenis van de dienst van God, dat er bijna niets van over blijft. In het licht van de Schrift is een kind dat niet wedergeboren is eenvoudig niet in staat om werkelijk te aanbidden.²

Het heeft nog geen leven in de Geest; en bezit niets dat acceptabel is voor God, hoewel het (wonderbaar is dat!) het voorwerp is van Gods liefde. Als de godsdienst die het kind wordt onderwezen, niet de ware dienst van God is, kan men het beter niet onderwijzen. Onze christelijke taak tegenover kinderen is niet hen te onderwijzen in de godsdienst, maar hen de weg van het leven te laten zien door Gods liefde, zodat zij door bekering en geloof kinderen van God kunnen worden.

1 ‘The Christian Graduate’, juni 1959, p.74

2 Dit wil niet zeggen dat kinderen God niet kunnen prijzen, want dat doen zij wel degelijk (Matth. 21:-15-16). Ook wil ik niet oordelen aangaande ‘gebeden’, thuis, op school of in het leger. Het punt is eenvoudig dat zulke gebeden dienst van God’ te noemen het woord krachteloos maakt.

Dan, maar niet eerder, zijn zij in staat zoals de Samaritaanse vrouw, om ware aanbidders te worden. Aan de andere kant is praktisch in de hele christenheid de praktijk ingeburgerd dat één groep mensen – evenals de priesters onder het volk Israël – bepaalde voorrechten en functies heeft, los van en gesteld boven het in naam wel erkende priesterschap van alle gelovigen. In de Rooms-Katholieke kerk komt dit het meest duidelijk naar voren, waar die aparte groep mensen ‘priesters’ worden genoemd. Het is op dit punt van groot belang de fundamentele vraag te stellen: Op welke terreinen van het geloof en de praktijk moeten christenen in gehoorzaamheid aan de autoriteit van de Schrift handelen?

Een krachtig getuigenis aangaande de autoriteit van de Schrift is afkomstig uit de evangelische richting van de Anglicaanse kerk en luidt als volgt:

‘Het onderwijs van het geschreven Woord is het Woord dat God sprak en nog spreekt tot Zijn kerk, en het is uiteindelijk gezaghebbend voor leven en geloof. Het bevat alles wat de kerk moet weten in deze wereld om leiding aangaande de behoudenis en de dienst te ontvangen. De Heilige Geest, die dit heeft laten opschrijven en het aan de kerk gegeven heeft, en Die ervoor gezorgd heeft dat de gelovigen dit erkennen als het Woord van God, maakt hen ook bekwaam om het Woord goed uit te leggen en de betekenis ervan te verstaan. Het is daarom niet nodig dat er iets aan de Bijbel moet worden toegevoegd of dat iets verklaard moet worden door de traditie. Integendeel, de Schrift vraagt volledige autoriteit (...) en de woorden van mensen moeten getoetst worden aan het Woord van God.’³

Dit is een onberispelijk getuigenis van ons geloof met betrekking tot het gezag van de Heilige Schrift. Dit moet onderschreven worden door alle evangelische christenen, in wat voor gemeenschap dan ook. Laten we dit prachtige getuigenis vergelijken met, hoe vreemd ook, een andere uiting van evangelische christenen: de resultaten van de Oxford conferentie van evangelische kerken in september 1962. Er is een prachtige verklaring dat alle vormen van priesterlijke offers, anders dan Christus’ eenmalige offer voor de zonde, nu geestelijk zijn en op gelijke wijze aan Christus geofferd behoren te worden door alle gelovigen.

3 Fundamentalism and the Word of God, J. I. Packer, pp. 47, 48.

Later komen we echter het volgende tegen:

‘We stellen voor onszelf het historische episcopaat op prijs als een vorm van kerkelijke orde van hoge waarde, en beschouwen het als on-Anglicaans het aan anderen op te dringen’.

Hier staat niet dat het historische episcopaat Schriftuurlijk is. Haar verdienste is ‘dat zij haar hoge waarde bewezen heeft’; en het criterium is wat ‘on-Anglicaans’ is. Volgens dit getuigenis staat de dienst in de kerk – op een wijze die praktisch botst met de dienst aan God – buiten het terrein waar wij gehoorzaam willen zijn aan het Woord van God. En dat zonder dat het nodig is ons te beroepen op ‘toevoegingen of verklaringen, traditie’.

Ik weet heel goed dat de Bijbel ons geen compleet kerkelijk reglement geeft. Maar dit mag geen reden zijn om niet te handelen naar datgene waar de Bijbel wél over schrijft. In de voorzienigheid van God waren de hervormers het instrument voor het ontsluiten van de waarheid, die bedekt was gedurende eeuwen van duisternis, namelijk dat de Bijbel de enige autoriteit is aangaande het heil door de rechtvaardiging op grond van geloof alleen. Zij gingen er echter niet toe over (ook Calvijn niet) om zich volledig toe te vertrouwen aan Gods Woord met betrekking tot de eredienst van de gemeente. In de voorzienigheid van God, was dit laatste gedeelte van het grote werk van herstel gereserveerd voor Darby en zijn medewerkers.

De mensen met hun eenvoudige eredienst, die in hoofdstuk 1 is beschreven, handelden in feite op grond van geloof. Zij zijn het helemaal eens met onze broeders uit evangelische kringen als het gaat om de autoriteit van het Woord, maar het verschil in hun positie en getuigenis is dat zij daarnaast nóg een grote stap doen. Zij staan los van eeuwen van tradities, en strekken zich uit naar het principe om te handelen volgens het Woord van God als het gezag en de gids in het dienen van God in de gemeente, evenals in het evangelie. Zij *geloven* niet alleen in de Bijbelse waarheid aangaande het priesterschap van alle gelovigen, maar *handelen* ook dienovereenkomstig. Het enige dat echt belangrijk is, is te leven uit de liefde van God en te groeien in de genade en de kennis van onze Heere Jezus Christus.

‘Zend Uw licht en Uw waarheid; mogen die mij geleiden, mij brengen naar Uw heilige berg en naar Uw woningen, zodat ik kan gaan tot Gods altaar, tot de God van mijn jubelende vreugde’ (Ps. 43:3-4).

5. Geestelijke offeranden

Christenen zijn 'een geestelijk huis, een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden te offeren'. In contrast met de materiële offers die in de wet van Mozes waren voorgeschreven, schrijft Petrus over de geestelijke offers van de ware aanbidding aan God. De materiële offers waren typen of schaduwen van de geestelijke offers, maar niet de werkelijkheid. Wat zijn dan deze *geestelijke* offers? Zij kenmerken wat ware aanbidders aan God brengen.

In het Nieuwe Testament worden vier offeranden beschreven die hun voorafschaduwing vinden in de Levitische offers:

- Eén daarvan torent ver boven de andere uit, het is de grootste offerande: 'Christus heeft Zichzelf door de eeuwige Geest vlekkeloos opgeofferd aan God' (Hebr. 9:14). Dit offer is uniek, het zal het onderwerp zijn van het gezang van de verlost en in de hemel, waar heerlijkheid aan God wordt gegeven door de gemeente door Christus Jezus tot in alle eeuwigheid. Amen! Dit offer op Golgotha was alleen Zijn werk, niemand kon daarin participeren.
- Vervolgens komt Romeinen 12:1, waar we lezen: 'Ik vermaan u dan (...) dat u uw lichamen stelt tot een levende offerande, heilig, voor God welbehaaglijk'. De grammaticale vorm in het Grieks duidt niet op een voortdurend of dikwijls herhaald offer, maar op een beslissing die men eens voor altijd neemt, gemotiveerd door de barmhertigheden van God, zoals die in de voorgaande hoofdstukken zijn uiteengezet. De betekenis hier is niet het werk van een priesterlijke familie, het brengen van offers in de dienst van God; maar het begrip 'offeren' wordt gebruikt om de onherroepelijke wijze te omschrijven waarop de gelovige zijn lichaam aan

God mag toewijden om door Hem te worden gebruikt in Zijn dienst. Dit offer is onafscheidelijk verbonden met de ware aanbidding, maar het kan moeilijk de geestelijke aanbidding zelf zijn.

- Hebreëën 13:16 voegt hieraan nog toe: offeren is goeddoen en geven voor de behoeften van anderen.
- Ons onderwerp is nu het dagelijks werk in het *geestelijk* huis, de gemeente. Het gaat om het christelijk priesterschap, zoals beschreven in 1 Petrus 2:5. Welke informatie geven de gedeelten uit de Schrift die over de Levitische eredienst gaan, als wij hierover nadenken? We zullen in vier stappen tot een conclusie komen.

Stap 1

De offers die *vrijwillig* aan God werden gebracht, hadden speciale kenmerken. Zij stonden in contrast met de verplichte zond- en schuldoffers. Zij werden kennelijk geofferd om iets aan God te brengen wat Hem welgevallig was. De eerste aanwijzing in die richting is het herhaalde getuigenis dat zij tot een liefelijke reuk voor Jahweh waren. We moeten niet menen dat verbrande dieren als zodanig welbehaaglijk waren voor God, maar in het licht van de verzoening waren ze aangenaam voor Hem vanwege hun symbolische waarde. Bepaalde dingen die gepaard gingen met het offer wezen op een geur van liefelijkheid die tot God opsteeg. Op het spijsoffer werd wierook gelegd; en wanneer het moment van offeren aanbrak, moest alle wierook in rook opgaan, hoewel er maar een handvol meel verbrand werd. Bovendien geven bepaalde handelingen die verbonden waren met de offers een levendig beeld van iets opofferen aan Jahweh om Hem welgevallig te zijn. Gedeelten van de vredeoffers werden 'bewogen' en 'opgeheven' voor Hem, alsof Hij er alle tijd voor wilde nemen – nu er vrede was tussen Zijn volk en Hemzelf – om te genieten van deze offers. De Levitische wetgeving legt dus de nadruk op wat welgevallig voor de Heere was.

Stap 2

Bestaat er in de Schrift ook maar enige twijfel over de vraag waarop het welbehagen van de Vader was gericht? Van eeuwigheid af en in alle tijden geeft de Schrift een eensluidend getuigenis, dat de Vader Zijn welbehagen vond in Zijn Zoon. Hoor de stem van de Zoon, sprekend over die wijsheid die

Hij bezat vanaf het begin van Zijn scheppingswerken: ‘Toen Hij voor de zee zijn plaats bepaalde, zodat het water Zijn bevel niet zou overtreden, toen Hij de fundamenten van de aarde verordende, was Ik bij Hem, Zijn lievelingskind, Ik was dag aan dag Zijn bron van blijdschap, te allen tijde spelend voor Zijn aangezicht, al spelend in de wereld van Zijn aardrijk. Mijn bron van blijdschap vond Ik bij de mensenkinderen’ (Spr. 8:29-31). De Heere zei van Hem, die om onze overtredingen werd doorboord en om onze ongerechtigheden verbrijzeld: ‘Zie, Mijn Knecht, Die Ik ondersteun, Mijn Uitverkorene, in Wie Mijn ziel een welbehagen heeft’ (Jes. 42:1). Bij Zijn doop in de Jordaan, alsook bij de verheerlijking op de berg, klonk er een stem uit de hemel die zei: ‘Dit is Mijn geliefde Zoon, in Wie Ik Mijn welbehagen heb’ (Matt. 3:17; 17:5). Zijn zelfopoffering tot in de dood was een offergave en slachtoffer, tot een aangename geur voor God’ (Ef. 5:1).

Stap 3

Als wij iemand liefhebben, is er niets mooier dan te horen dat die geliefde geprezen wordt. Het is balsem voor het oor van ouders om te horen dat er goed van hun kinderen wordt gesproken. Dit brengt ons bij de betekenis van Hebr. 13:15, waar wij lezen: ‘Laten wij dan door Hem voortdurend een lofoffer brengen aan God, dat is de vrucht van de lippen die Zijn Naam belijden’. Dit lofoffer ontleent zijn waarde voor God aan de liefelijke geur van de Naam van Jezus. Het is een vreugde voor de Vader als Zijn kinderen gemeenschap met Hem hebben, om Zijn welbehagen in de veelgeliefde Zoon te delen.

Stap 4

Geestelijke offeranden bestaan hieruit dat priesters van een geestelijk huis gemeenschap oefenen met de Vader, doordat zij met Hem spreken over – en met Hem delen in – het welbehagen dat Hij heeft in Christus. De Levitische offeranden vestigen daarbij de aandacht speciaal op Zijn dood. Het wezen van de christelijke aanbidding is dus het spreken tot de Vader, in de kracht van de Geest, over de liefelijke geur van het offer waarmee de Zoon Zichzelf gewillig opofferde tot eer van God. Alle ingewikkelde details van het Levitische systeem – ogenschijnlijk zo saai in zichzelf – komen tot leven als we gaan zien dat ze spreken over het welbehagen dat God gevonden heeft in het werk van Christus. De verschillende offeranden vertegenwoordigen elk een speciaal aspect van dat unieke offer, zoals God het ziet.

Nu we een beetje begrepen hebben wat geestelijke offeranden inhouden, is het nuttig nog stil te staan bij de speciale aspecten van de offers. Elk van deze offers tot een liefelijke reuk, die in Leviticus 1 tot 7 met rijke details beschreven worden, bezitten een opmerkelijk kenmerk dat ons een aanknopingspunt geeft om zijn speciale betekenis te begrijpen. Deze kenmerken zijn als volgt:

- het brandoffer was *geheel* voor God bestemd doordat alles verbrand werd op het altaar;
- bij het spijsoffer was er *geen* bloed, het spreekt van het volmaakte leven van Christus op aarde;
- bij het vredeoffer zien we dat de priester en de offeraar *samen* ervan mochten eten.

Het brandoffer komt het eerst in de goddelijke volgorde. De dood van Christus, hoewel tevens de verzoening voor onze zonden, wordt hier gezien als een toegewijde daad van Christus tot verheerlijking van God. In deze wereld, waar God was onteerd door de ongehoorzaamheid van de eerste mens, werd God grootgemaakt en verheerlijkt door de gehoorzaamheid van Zijn Zoon. Christus ging in de dood op grond van Zijn *gehoorzaamheid* aan God, in contrast met Adam, die de dood vond doordat hij ongehoorzaam was aan God. 'En uiterlijk als een mens bevonden heeft Hij Zichzelf vernederd en is gehoorzaam geworden tot de dood, ja, tot de kruisdood' (Fil. 2:8).

De rook van de brandoffers die opsteeg van Israëls altaren, sprak tot God, hoe weinig de aanbidders het toen ook begrepen, over Hem die zou zeggen: 'Zie, Ik kom – in de boekrol is over Mij geschreven – om Uw wil te doen, o God' (Hebr. 10:7). Het is het voorrecht van de ware aanbidders, die de Heilige Geest hebben ontvangen, om de betekenis van de brandoffers te doorgronden. Alle formele voorschriften mogen wij opzij schuiven, omdat God ze tenietgedaan heeft; en met Hem mogen we gemeenschap hebben in onze aanbedding, omdat wij de werkelijkheid van het ware brandoffer kennen.

Het spijsoffer werd nooit *alleen* gebracht, want 'zonder bloedstorting is er geen vergeving'; maar het spreekt van de liefelijke reuk die opsteeg tot God van het reine leven van Jezus op aarde: elke gedachte, elk woord, elke daad was tot eer van Hem. Het fijne, zuivere meel, dat verbrandde op het altaar met alle wierook, herinnert ons aan de volkomenheid van de Heer Jezus. Hij was Gods

welbehagen hier beneden; en de herinnering hieraan voor Gods aangezicht is één van de geestelijke offeranden. Het vredeoffer stelt hetzelfde unieke offer voor en dit geeft ons de basis waarop wij verzoend kunnen worden met God; we hebben vrede met Hem en mogen met Hem het voedsel van Zijn tafel delen.

De verschillende kwaliteiten van elk offer – men kon een stier, een schaap, of zelfs een vogel offeren – zijn van groot belang voor ieder die God werkelijk wil aanbidden. De rijkdom van de offeraar bepaalde welk offer hij kon brengen. Daar elk offer zonder onderscheid door God werd aanvaard, hing het van de persoonlijke ijver van de offeraar en van zijn vermogen af welk offerdier hij naar de poort van de tabernakel kon brengen en aan God kon offeren. Voor het offer van een christen is aardse rijkdom niet bepalend, maar gaat het om de *geestelijke* rijkdom die wij verwerven doordat wij ons in de binnenkamer bezighouden met wat God ons in Christus geschonken heeft. In Hem zijn alle schatten van wijsheid en kennis en liefde verborgen, en door te groeien in de genade en kennis van Zijn Persoon verrijken wij ons vermogen om te offeren wat voor God welgevallig is. Een voorbeeld hiervan vinden we in Psalm 45:2, waar staat: ‘Mijn hart brengt een goed woord voort; ik draag mijn gedichten voor over een Koning; mijn tong is een pen van een vaardige schrijver’. De dingen die wij verwerven in het gebed en de overdenking van Gods Woord vormen de basis van de geestelijke goederen die wij als geestelijke offeranden aan God kunnen aanbieden.

Voor sommige lezers is deze Schriftuitleg over de dienst van God volkomen nieuw en misschien ook moeilijk te begrijpen. Desondanks zijn er vele duizenden christenen, verspreid over vele landen, die deze vorm van aanbidding in de praktijk hebben beleefd als het hart van het christelijk geloof en de eredienst. De reden dat deze gedachten bij velen vreemd overkomen, is het totaal andere begrip dat men heeft aangaande de dienst van God. Velen verstaan onder ‘godsdiensstoefening’ het geheel van een openbare dienst, waaronder gebeden, zang, Schriftlezing en preek, zoals dat allemaal door de voorganger wordt geleid. Er is bovendien een sterke, hernieuwde belangstelling voor de liturgie en het maken van gebedsmodellen die geschikt zijn voor de openbare godsdiensstoefening. Deze tendens is verwant met de oecumenische beweging, en de liturgische kenmerken overtreffen die van groeperingen die vanouds ritualistisch van aard waren.

We hoeven hierop niet uitgebreid de aandacht te vestigen, om de eenvoudige reden dat de basis ervoor – zoals de aanhangers zelf toegeven – buiten het Nieuwe Testament ligt. Weinigen beweren hun argumenten te ontleen aan de Schrift, onafhankelijk van de traditie, om hun liturgische gebruiken te ondersteunen; hoewel velen geloven op grond van zwak bewijsmateriaal, dat gedeelten van het Nieuwe Testament oorspronkelijk liturgisch van aard zijn. Dit wordt geïllustreerd door een citaat van T.S. Garrett:

‘Een reden waarom de verhalen over het avondmaal, die we vinden in de synoptische evangeliën en in 1 Korintiërs 11, ons zo weinig details over deze gebeurtenis meedelen, is dat zij al in een liturgische vorm waren gegoten vóórdat ze in deze geschreven boeken werden opgenomen. De taal is liturgisch van karakter (...), aanhalingen uit een traditioneel verhaal dat al gebruikt werd in de dienst van de kerk. Er is veel te zeggen vóór de visie dat gedeelten van het Nieuwe Testament zijn samengesteld voor lezing in de liturgie.’

Hoe weten we dan dat dit liturgische gedeelten zijn? Hier volgt het antwoord: ‘Al deze details in het Nieuwe Testament interpreteren wij dus in het licht dat we hebben over de eucharistie in de tweede en de derde eeuw. En als deze vooronderstellingen juist zijn, dan is er in het Nieuwe Testament tijdens een vroeger stadium van zijn ontwikkeling dezelfde dynamische combinatie van liturgische orde en charismatische vrijheid aanwezig, die karakteristiek was voor de eucharistische ritens van de kerk vóór het concilie van Nicea.’⁴

Het beschouwen van bepaalde passages als liturgisch, is dus gebaseerd op vooronderstellingen die zelf weer op traditie berusten. Vele oprechte gelovigen zullen, wanneer ze aan deze ceremoniën deelnemen, in hart en geest toch geestelijke offeranden offeren; en we bidden dat dit boek inderdaad een hulp is voor velen om het te doen. Toch zit zo’n persoon op een plek die vergeleken kan worden met iemand die in een auto rijdt met alle remmen ingeschakeld – want alles om hem heen wijst op een oudtestamentische eredienst, en hij moet wel recht tegen de stroom ingaan om te kunnen aanbidden in geest en waarheid. Een vast omlinjnde liturgie neemt de mogelijkheden weg die er zijn als eenieder zich kan uitspreken die iets ‘gedicht heeft aangaande de Koning’.

4 ‘Christian Worship’ T.S.Garrett, 1961; p. 35-37.

Wat ervoor in de plaats komt, is een vorm van prachtige en plechtige woorden. De kracht hiervan ontken ik niet, maar we moeten ons toch ertegen verzetten in het geloof en niet de menselijke tradities laten prevaleren boven de gehoorzaamheid aan het gezag van Gods Woord. Wanneer we komen tot het onderwerp van christelijke aanbiddingsliederen, kan ik misschien het beste een voorbeeld geven van een lied dat de liefelijke geur van Christus toont als thema van aanbidding. Hiermee sluiten we dit hoofdstuk af:

*Wij knielen, Vader, in Uw licht aanbeddend voor U neer.
Uw glorie straalt in 't aangezicht van Jezus, onze Heer.*

*Wij zingen van de heerlijkheid, het lijden en de dood
van Hem, die in gehoorzaamheid Zichzelf als offer bood.*

*Wij spreken U van 't werk dat Hij volbracht heeft tot Uw eer,
van de volmaaktheid die ook wij bewonderen in de Heer.*

*Hij vult Uw hart, en U alleen doorgrondt Zijn heerlijkheid
en in Uw licht dat ons bescheen, zien wij Zijn majesteit.*

*Heer Jezus, U zij heerlijkheid, U, Lam, voor ons geslacht!
Uw God en Vader hoort verblijd de lof U toegebracht.*

6. De vreugde van de psalmdichter in God

In de voorgaande hoofdstukken heeft onze studie van de oudtestamentische eredienst, zoals die in de wet was voorgeschreven, als uitgangspunt gediend. Maar waar krijgen we enigszins een idee van de *geest* waarin deze voorschriften (al was het maar in het ideale geval), moesten worden uitgevoerd? Godsdienstoefening in de oudheid was vaak losbandig van aard. Israël was echter geroepen om de Heere te dienen in heiligheid. Betekent dit dat hun godsdienst somber, droevig en triest was?

Een indruk hiervan krijgen we in de Psalmen, en het blijkt dat nergens in de Schrift de vreugde in God zo overvloedig aanwezig is als juist hier, met name waar de dichter spreekt over de tempeldienst. In zijn overdenkingen over de Psalmen ('Reflections on the Psalms') geeft C.S. Lewis dit persoonlijke getuigenis:

'Wat mij het meest fascineert in de Psalmen zijn de uitdrukkingen van diezelfde vreugde in God, die voor David aanleiding waren om te gaan dansen. Ik zeg niet dat dit even zuiver en diepzinnig was als wanneer aan de grootste christenen de liefde van God werd geopenbaard. Daarmee wil ik het niet vergelijken. Ik wil het vergelijken met de verplichte kerkgang en het opzeggen van gebeden, waartoe de meesten van ons (goddank niet altijd, maar wel vaak), werden beperkt. In tegenstelling daarmee zien wij hier iets verbazingwekkends, dat sterk en spontaan is. Bepaalde dingen mogen we gerust bezien met een zekere jaloersheid en we mogen hopen dat het aanstekelijk werkt bij het

lezen. Het heeft alles van een natuurlijk, zelfs lichamelijk verlangen. Het is vrolijk en opgewekt, men is blij en verheugd. Hun vingers verlangen naar de citer en de harp. Waak op, harp en citer, laten we zingen. Breng de tamboerijn, de liefelijke harp en de citer, wij zullen mooie liederen zingen en een vrolijk geluid maken!

Er zijn ongetwijfeld grote tegenstellingen – behalve de genoemde parallellen – tussen dit alles en de ware dienst van God. Maar we zullen het erover eens zijn dat zo'n vreugde in God aanstekelijk werkt, en we bidden dat het ook op ons aanstekelijk mag werken. Het is nauwelijks nodig te zeggen dat de details van de fysieke en materiële zaken waarmee de Israëlieten God konden verblijden, en waardoor zij bewogen werden om naar Gods huis te gaan en te aanbidden, een beeld zijn van de *geestelijke* aspecten van de christelijke eredienst. Harp, citer en psalmen maken plaats voor de melodieën die ontstaan voor de Heer in onze harten. Hij woont niet langer in tempels met handen gemaakt. Zijn huis is de gemeente; daaraan is Zijn naam verbonden en daar zijn Gods kinderen vergaderd in de naam van Jezus.

De drie voornaamste verschillen zijn:

1. de volbrachte verlossing was onder de oude bedeling nog toekomstig;
2. God was nog niet volledig geopenbaard in Christus;
3. de Heilige Geest was nog niet op aarde uitgestort.

Dit alles moest wachten op de grootste gebeurtenis in de volheid van de tijd: de komst en het offer van de Zoon. Wanneer de psalmdichter zijn blijdschap in God onder woorden bracht, was dat de blijdschap in Jahweh; want God had Zich toen met deze naam geopenbaard. Nu, in het christendom, kennen wij God als de Vader. Zijn kinderen zijn met Hem in verbinding gebracht op grond van Christus' volbrachte werk; en de Heilige Geest die ons gegeven is, is de kracht om te roepen: Abba, Vader! Niettemin is de blijdschap van de psalmdichter in Jahweh, de God van Israël, heel treffend en het is waardevol op alle details acht te geven. Als wij in het christendom de voortreffelijkste bewijzen van Gods liefde gezien en geloofd hebben, is er des te meer reden om ons in Hem te verblijden.

Er is geen nood die de psalmdichter zo zwaar drukt als de honger en de dorst naar God: 'Zoals een hert schreeuwt naar de waterstromen, zo schreeuwt mijn

ziel tot U, o God! Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God' (Ps. 42:2-3). Er is geen smeekbede zo dringend als het verlangen naar Hemzelf, omdat die ervaring de meest vreugdevolle is: 'Zend Uw licht en Uw waarheid; laten die mij leiden, mij brengen tot Uw heilige berg en tot Uw woningen, zodat ik kan gaan naar Gods altaar, naar God, mijn blijdschap, mijn vreugde' (Ps. 43:3-4).

Deze vreugde in God leidt ons tot eenzelfde vreugde over Zijn huis, de tempel. En ook dit komt vaak tot uitdrukking in de Psalmen: 'Eén ding heb ik van de HEERE verlangd, dat zal ik zoeken: dat ik wonen mag in het huis van de HEERE, al de dagen van mijn leven, om de lieflijkheid van de HEERE te aanschouwen en te onderzoeken in Zijn tempel' (Ps. 27:4). In de tempel van de Heere wordt Zijn lieflijkheid gezien: 'Zij worden verzadigd met de overvloed van Uw huis; U laat hen drinken uit Uw beek vol verrukkelijke gaven' (Ps. 36:9). Als het huis van God zó wordt bezongen, kunnen we moeilijk geloven dat hun gedachten en verlangens begrensd waren tot de tempel in Jeruzalem. Als in Psalm 23:6 wordt gezegd: 'Ik zal in het huis van de HEERE blijven tot in lengte van dagen', dan bedoelt de dichter niet dat de tempel zijn eeuwig huis zal zijn. In feite komt dit heel dicht bij wat voor ons het huis van de Vader is met zijn vele woningen, zoals de Heer Jezus het aan Zijn discipelen beloofde (Joh. 14:2).

Als wij de Psalmen lezen en erdoor gegrepen worden, ontwaakt er ook bij ons een innerlijk verlangen naar God, zoals Hij Zich nu heeft geopenbaard in Christus als onze Vader: namelijk het verlangen naar een hernieuwde beleving van Zijn tegenwoordigheid in Zijn huis, de gemeente. Maar ook het verlangen naar de eeuwige vreugde van het verblijven bij Hemzelf in Zijn huis in de hemel. Sommige Psalmen laten op voortreffelijke wijze zien hoe de vreugde in God aanleiding geeft tot de aanbidding van onze God, wat ook in de aanbidding zelf tot uiting komt.

Een belangrijk aspect van de priesterdienst en de offers van de Israëlitische godsdienst was het gebod dat 'drie keer per jaar alles wat mannelijk is onder u voor het aangezicht van de HEERE, uw God, moet verschijnen, op de plaats die Hij zal uitkiezen' (Deut. 16:16). Bij die gelegenheden maakte elke Israëliet de reis naar Jeruzalem om voor Jahweh in Sion te kunnen verschijnen. Dit waren het Feest van de ongezuurde broden, het Wekenfeest (Pinksteren) en het Loofhuttenfeest. Op deze tijden waren in het hele land groepen vrolijke pelgrims te vinden, die naar Sion reisden om elkaar daar te ontmoeten. Velen kenden de vreugdevolle ervaring van een eerdere ontmoeting in Sion, en zij verlangden opnieuw naar de voorhoven van de Heere. Psalm 84 heeft hierop

betrekking. De drie delen, die door een 'Sela' worden onderbroken, bevatten drie zaligsprekingen. Het eerste gedeelte laat ons de vreugde zien van het wonen in Gods huis (vs. 1-5); het tweede de heerlijke ervaringen op de weg naar het huis {vs. 6-9); het derde de geweldige geborgenheid in de Heere (vs. 10-13). Ziel, hart en vlees zingen tot lof van de levende God.

Dit alles vindt plaats rondom het altaar. Daar vindt de zwakke en weerloze een thuis, zoals de mus en de zwaluw. De plaats van het offer is een veilige plek. Hoewel de weg erheen een tranendal kan zijn, maakt men het in het geloof tot een oord van bronnen. De pelgrims van wie de kracht in de Heere is, gaan voort van kracht tot kracht en verschijnen voor God in Sion. In hun hart zijn de gebaande wegen.

Het is de moeite waard hier een moment bij stil te staan, om de diepte van het hemelse geluk te vatten. Het heeft allemaal te maken met de gesteldheid van ons hart. Is ons *hart* gericht op de weg naar Sion en de aanbidding aldaar? Hoe is dit gekomen? Het antwoord is dat onze *schat* daar is; en 'waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn (Matt. 6:21). Aan de Israëlieten die ver afgedwaald waren van het verlangen naar het heiligdom zoals beschreven in Psalm 84, richtte de Heere de volgende woorden: 'Dit volk eert Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich ver van Mij' (Matt. 15:8).

Het is ernstig zich te realiseren hoe vaak deze woorden ook een kern van waarheid voor ons bevatten. Voor de schrijvers van de Psalmen gold dat de vreugde in God hun schat was, en dit was de reden dat hun harten Hem zochten. Daarom waren hun voeten gericht op de weg van de aanbidding. Hoe kan deze vreugde in God toenemen? Want elke ware gelovige ervaart die vreugde, zelfs al is het in geringe mate. De vraag is niet hoe we zelf die vreugde kunnen maken, maar hoe we ze kunnen vermeerderen.

De eerste vijf hoofdstukken van de brief aan de Romeinen tonen ons hoe een mens van een verkeerd roemen in God tot de ware vreugde in God wordt gebracht. 'Als u nu een Jood genoemd wordt, op de wet steunt, in God roemt' etc. (Rom. 2:17). Van dit alles blijft niets over voor de zondaar. Daarvoor in de plaats komt de rechtvaardiging door het geloof en de kennis van de liefde van God, waardoor wij roemen in Hem door onze Heer Jezus Christus (Rom. 5:11). Wat God ons leert aangaande Zijn toorn over de zonde, Zijn rechtvaardigheid, Zijn genade om ons door Christus te zegenen, Zijn verdraagzaamheid en de vergeving van onze zonden, draagt ertoe bij om onze vreugde in God te

doen toenemen. In de Psalmen is het dikwijls een eerdere ervaring van de heerlijkheid van de Heere in Zijn huis, waardoor het verlangen wordt gewekt naar het opnieuw beleven hiervan. 'Mijn ziel dorst naar U (...). Zo heb ik U in het heiligdom aanschouwd, Uw macht en Uw heerlijkheid gezien' (Ps. 63:2-3). 'Hieraan denk ik en ik stort mijn ziel in mij uit: hoe ik meeding in de stoet en met hen optrok naar Gods huis, onder luide vreugdezang en lofliederen: een feestvierende menigte' (Ps. 42:5). Hieruit blijkt dat elke ervaring van Gods vreugde een stimulans is om er telkens opnieuw weer naar te zoeken.

'De gebaande wegen naar Sion' zijn voor ons niet langer de aardse wegen die leiden naar een heiligdom. Voor ons is het de geestelijke voorbereiding voor de ware aanbidding. Maar het blijft altijd waar: 'Welzalig de mens van wie de kracht in U is', die in zijn hart de gebaande wegen kent naar Gods nabijheid. En deze bladzijden bereiken alleen hun doel als ze daartoe bijdragen.

7. De aanbidding van de Vader en de Zoon

We keren weer terug naar het gesprek van de Heiland met de Samaritaanse vrouw in Johannes 4, waar we Zijn onderwijs vinden aangaande de ware aanbidding. Tot nu toe hebben we stilgestaan bij de verzen 20 tot 22. De aanbidding op de berg Gerizim en de eredienst te Jeruzalem worden hier met elkaar vergeleken en in contrast geplaatst met de nieuwe aanbidding, waarover Hij de vrouw vertelde. Het priesterdom en de offers, zoals die in de vorige hoofdstukken zijn beschreven, geven ons een illustratie om – verlicht door de Heilige Geest – iets meer te kunnen begrijpen van de ware aanbidding. Binnen dit kader worden diverse aspecten van de ware aanbidding duidelijker.

Niettemin moeten wij nu terugkeren naar het belangrijke en eenvoudige kenmerk, dat de Heer hier beschrijft. Driemaal wordt in deze verzen verwezen naar het feit dat de ware aanbidding de aanbidding *van de Vader* is. En de Vader zoekt mensen die Hem zo aanbidden: ‘Er komt een uur dat u noch op deze berg, noch in Jeruzalem de Vader zult aanbidden (...). Maar er komt een uur, en het is er, dat ware aanbidders de Vader zullen aanbidden in geest en waarheid; immers, de Vader zoekt zulke personen die Hem aanbidden’ (Joh. 4:21, 23). Met deze woorden over het uur dat nu gekomen is, introduceert de Heer Jezus dingen die hemel en aarde, mensen en engelen tot nadenken moeten brengen. Hij zei ook: ‘Vader, het uur is gekomen’, toen het ogenblik van Zijn kruislijden dichtbij was gekomen (Joh. 17:1). Het uur van het kruis is nu voorbij, hoewel het nimmer vergeten zal worden. Het uur waarin wij leven is het uur waarin de Vader naar ware aanbidders zoekt. Zij aanbidden God als

hun Vader en als de Vader van onze Heer Jezus Christus; en we zullen dit wat meer in bijzonderheden bezien.

Maar de Zoon dan, die deze woorden uitsprak? We herinneren ons de woorden van Ahasveros: 'Wat moet worden gedaan voor de man aan wie het de koning behaagt eer te bewijzen?' (Est. 6:6). In het volgende hoofdstuk van het Johannesevangelie wordt licht op die vraag geworpen. De Vader heeft maatregelen getroffen, 'opdat allen de Zoon eren, zoals zij de Vader eren. Wie de Zoon niet eert, eert de Vader niet die Hem gezonden heeft' (Joh. 5:23). Hetzelfde wordt belicht in een ander gedeelte, dat over de aanbidding in de hemel gaat: 'Hem die op de troon zit, en het Lam, zij de lof en de eer en de heerlijkheid en de macht tot in alle eeuwigheid' (Openb. 5:13). Twee goddelijke Personen zijn hier onderscheiden en toch met elkaar verbonden: *samen* zijn Zij het voorwerp van de aanbidding in de hemel. Dit gedeelte van het visioen laat ons zien dat het Lam dat geslacht is, deelt in de eer die God alleen toekomt.

'Hij die op de troon zit' is het onderwerp van Openbaring 4. Het is God, de Schepper. De zeven geesten van God branden als vurige fakkels altijd voor Zijn troon. Evenals in het visioen van Jesaja aanbidden de cherubs Hem, want door Hem en tot Hem zijn alle dingen gemaakt. Degene die hier wordt voorgesteld (maar in de taal van de Openbaring past het niet Hem zo aan te duiden), is de Vader. In hoofdstuk 5 wordt het middelpunt van de troon getoond, en daar zien wij een Lam staan als geslacht. De Persoon die hier wordt voorgesteld is de Zoon. Wanneer in dit visioen zowel Degene die op de troon zit als het Lam worden aanbeden, dan wordt het gebod van Johannes 5:23 vervuld: men eert de Zoon zoals men de Vader eert. Wat beweegt de hemelbewoners om te gaan aanbidden? Het is de verschijning van het Lam voor hun ogen, met de zichtbare tekenen van het lijden. Dit brengt hen direct tot de aanbidding van de Vader en de Zoon, die in de troon van God de plaats van de hoogste eer inneemt.

Nu terug naar Johannes 4. Vers 23 bevat het centrale punt waarover we spreken: 'de ware aanbidders aanbidden de Vader'. Laten we eerst aandacht schenken aan het contrast dat hier naar voren komt door het gebruik van de Vadernaam. Het is het wezenlijke verschil tussen het Oude en het Nieuwe Testament, tussen jудаisme en christendom. Iedereen weet dat de namen waarmee God Zichzelf openbaarde in verschillende tijden een onderwerp van groot belang is. Bij het lezen van de Schrift moet het ons wel opvallen dat de diverse namen waarmee God Zichzelf bekend maakte, bepaalde eigenschappen van Hemzelf

onthulden. De openbaring die lag opgesloten in deze namen gaf de gelovigen veel kracht, troost en steun in hun geloof.

Sleutelverzen zijn o.a. Exodus 6:1-2, waar we lezen: ‘Toen sprak God tot Mozes en zei tegen hem: Ik ben de HEERE (Jahweh). Ik ben aan Abraham, Isaak en Jakob verschenen als God de Almachtige (El Sjaddaj), maar met Mijn Naam HEEERE (Jahweh) ben Ik hun niet bekend geweest’. Het verslag van een meer volledige openbaring aan Mozes staat in Exodus 33 en 34. Daar lezen we: ‘Toen zei Mozes: Toon mij toch Uw heerlijkheid!’ Dat kon alleen op een veilige plek gebeuren. Daarom zei de Heere: ‘Zie, hier is een plaats bij Mij, waar u op de rots moet gaan staan. En het zal gebeuren, als Mijn heerlijkheid voorbijtrekt, dat Ik u in een kloof van de rots neer zal zetten en u met Mijn hand zal bedekken totdat Ik voorbijgegaan ben. En zodra Ik Mijn hand wegneem, zult u Mij van achteren zien, maar Mijn aangezicht zal niet gezien worden (...). Toen daalde de HEERE neer in een wolk, ging daar bij hem staan en riep de naam van de HEERE (Jahweh) uit (...). Toen haastte Mozes zich, knielde ter aarde, boog zich neer en zei (...)’.

Als wij deze citaten overdenken is het duidelijk dat – hoewel elke godsnaam die geopenbaard werd voldoende was voor het geloof van de betrokkene – er een rijke toename aan zegen bij iedere nieuwe openbaring te zien was. Het toenemende licht van Gods openbaring is onmiskenbaar. De openbaring van de naam Jahweh was al een vooruitgang vergeleken met die van de naam El Sjaddaj (God de Almachtige). En het citaat uit Exodus 33 zegt impliciet dat de openbaring nog niet volledig was: ‘U zult mij van achteren zien, maar Mijn aangezicht zal niet gezien worden’ (Ex. 33:23).

Een moeilijkheid is het veelvuldig voorkomen van de naam Jahweh in de Bijbelverhalen vóór Exodus 6. Dit geldt in het bijzonder voor Genesis 4:26, waar we lezen: ‘Toen begon men de Naam van de HEERE (Jahweh) aan te roepen’. Dit geldt ook voor de geschiedenis van Abraham. Het eerder voorkomen van de naam Jahweh kan echter erop wijzen dat Mozes bij het schrijven de naam gebruikte die hij al kende, zonder daarmee te willen zeggen dat die naam al bekend was en begrepen werd in die vroegere tijden. De naam Sjaddaj wordt geïntroduceerd in Genesis 17:1 bij de naamsverandering van Abram in Abraham. Hierbij ligt de nadruk op de kracht van God om te helpen, of te oordelen. Hij is almachtig en algenoegzaam. De naam Jahweh wordt in Exodus 3:13-15 en 34:5-7 verklaard, en dit is een grote stap vooruit omdat hierdoor

méer wordt geopenbaard omtrent het karakter van God. Hij is barmhartig en genadig. Hij vergeeft de overtredingen, maar vergeldt de ongerechtigheid.

Wanneer we echter in het Nieuwe Testament komen, worden deze namen niet meer genoemd, behalve in aanhalingen uit het Oude Testament. Deze namen werden ver overtroffen door de Naam die geopenbaard is door de komst van de Zoon. Het is net zoals met het licht van de sterren, dat verdwijnt voor het licht van de zon. God is Eén, en niets van wat eerder bekend was gemaakt aangaande Zijn eigenschappen, is verloren gegaan door de openbaring van God de Zoon. 'Ik heb Uw naam geopenbaard aan de mensen die U Mij uit de wereld hebt gegeven', dat zijn de woorden van de Zoon tot de Vader (Joh. 17:6). Noch de aanbidding van El Sjaddaj – God de Almachtige –, noch die van Jahweh was de ware aanbidding van de Vader. Ware aanbidding werd alleen mogelijk gemaakt door de komst en het werk van de Zoon, die de Vader heeft geopenbaard en ons Zijn Geest heeft gegeven. Hij heeft gezocht naar mensen, naar kinderen van God, die de Vader konden aanbidden in geest en waarheid.

Het woord 'waarheid' is op zichzelf al een bevestiging van de volledige openbaring van de Vader in de Zoon. In dit evangelie van Johannes zijn er, afgezien van de uitdrukking 'de ware aanbidder', vier teksten waarin dit woord wordt gebruikt: Christus is het waarachtige licht (Joh. 1:9); het ware brood dat uit de hemel is neergedaald (Joh. 6:32); de ware wijnstok (Joh. 15:1); en Hij brengt ons tot de kennis van de ene ware God (Joh. 17:3). Hier wordt de volle werkelijkheid gezien in contrast met de schaduwen, het volmaakte staat tegenover het onvolledige.

Alles wat in betrekking staat tot Israël – Johannes de Doper daarbij inbegrepen – was een gedeeltelijke openbaring, een schaduwbeeld, in contrast met de werkelijkheid die door Christus tot stand gekomen is. In Hem is ons de grootste, de laatste, de meest volledige openbaring van God geschonken: namelijk God als de Vader. Dit staat in contrast met de openbaring van God door de namen die in het Oude Testament worden genoemd. Dit brengt ons tot de betekenis van de *Vadernaam*. Hierin ligt het laatste geheim van de diepten van God verborgen. Het is een onovertroffen geheim, want het is het licht dat straalt in het eeuwige huis van de Vader. In deze heerlijke naam leren we niet alleen iets over Gods kracht, zoals in de naam Sjaddaj; niet alleen iets over Zijn eeuwige karakter, zoals in de naam Jahweh. Hier ontdekken we het laatste geheim en leren wij wat Zijn wezenlijke natuur is. Het is een relatie van liefde. Die relatie bestaat in de eerste plaats tussen de Vader en de Zoon Zelf, maar

de openbaring van de Vader biedt ons ook het geschenk van zo'n relatie tussen God en mensen. Wij staan niet alleen in een verbondsrelatie met God, maar 'zovelen Hem aangenomen hebben, hun gaf Hij het recht kinderen van God te worden' (Joh. 1:12).

Het is begrijpelijk dat wij verwonderd zijn dat God op het hoogtepunt van Zijn openbaring Zijn wezen uitdrukte in een woord, in een naam! Want dit woord en die naam zijn ons heel vertrouwd! Er bestaat geen taal waarin het niet bekend is: het woord vader. Ook al wordt de Heilige Schrift vertaald in een taal die allerlei moeilijkheden oplevert voor de vertaler, dit éne woord dat de diepste waarheid weergeeft omtrent het wezen van God – het woord 'Vader' – is altijd beschikbaar en wordt altijd begrepen. Als we echter dieper doordenken, begrijpen we dat we hiermee de zaak precies omdraaien. God weet alles vanaf het begin. Hij heeft niet gewacht om nog een woord te kunnen vinden. Efeziërs 3:14-15 zegt in een minder bekende vertaling: 'Om deze oorzaak buig ik mijn knieën voor de Vader van onze Heer Jezus Christus, naar Wie elke familie in hemelen en op aarde wordt genoemd' (Telosvert.).

Toen God de mens schiep en Hij op dat moment als Vader nog niet was geopenbaard, deed Hij dit *naar Zijn beeld en Zijn gelijkenis*. Een wezenlijk element hierin was dat Hij in de menselijke natuur een relatie legde die overeenkwam met Zijn eigen beeld en gelijkenis. In de menselijke natuur is die relatie van liefde verankerd. Het is de relatie van het vaderschap, en daarom hebben wij een woord hiervoor. Dezelfde realiteit geldt voor een andere relatie van liefde, die een plaats heeft in Gods hart en in Zijn plannen, en wel die van de Bruidegom en de bruid. God heeft in het begin al deze relatie en deze namen gegeven als een beeld van de eeuwige waarheid aangaande het Lam en Zijn bruid. Het blijft natuurlijk waar dat niemand de dingen van God kent; pas toen de Geest kwam werd de betekenis van de relatie en van de namen in een nieuwe dimensie geplaatst.

Ware aanbedding wordt door Gods kinderen bewust *gericht* aan de Vader, en *geleid* door de Geest. Niets minder dan dit is ware aanbedding. God is de Bron van de rivier van liefde, die op Golgotha is gaan stromen. In verbondenheid met de Vader en de Zoon beginnen de gelovigen met hun aanbedding, en die zal nooit ophouden. Waar zullen we woorden vinden die in staat zijn het verstand te openen en het hart te doen ontvlammen om echt betrokken te raken bij dit grote gebeuren? In een bericht over de opstanding lezen we hoe de Heiland dit deed bij Zijn discipelen: 'Toen opende Hij hun verstand, opdat

zij de Schriften verstonden' (Luc. 24:45). Zijn woorden maakten hun hart 'brandend in hen', terwijl Hij met hen sprak. In Johannes 4 mogen wij ook Zijn stem horen, en dit is voldoende om ons verstand te openen en ons hart in vuur en vlam te zetten. Zo mogen we gehoor geven aan het zoeken van de Vader naar aanbidders. De Heer Jezus zegt tegen de Vader over de Zijnen: 'Ik zal Uw naam aan Mijn broeders verkondigen, in het midden van de gemeente zal Ik U lofzingen' (Hebr. 2:12).

8. Aanbidding bij het avondmaal

Het enige punt waarover alle schrijvers overeenstemmen, ondanks de uiteenlopende inzichten over het dienen van God, is waarschijnlijk dat het avondmaal wordt gezien als het centrum van de christelijke godsdienstoefening. Maar wat belangrijker is, is dat dit getuigenis door de Schrift zelf wordt bevestigd. Want de apostel zegt: 'De drinkbeker der zegening die wij zegenen, is die niet de gemeenschap van het bloed van Christus?' (1 Kor. 10:16).

Het lijkt geen twijfel dat de aanbidding van de enkeling ook door God aanvaard wordt. De aanbidding van Abraham en de andere aartsvaders en ook de inhoud van de Psalmen getuigt hiervan. En steeds wanneer het hart van een christen, die denkt aan de lieflijkheid van Christus, wordt bewogen tot wederliefde en dankzegging aan God, is er ware aanbidding. Maar zowel de oudtestamentische eredienst rond de tabernakel en de tempel, alsook het heilige priesterschap waarover 1 Petrus 2:5 spreekt, tonen dat de volledige bedoeling die God had meer in de *gemeenschappelijke* eredienst lag dan in de *individuele* aanbidding.

De uitdrukking 'de beker der dankzegging' (of: zegening) wordt vaak verkeerd begrepen, doordat men denkt aan de zegen die van Godswegen naar mensen toekomt. In deze betekenis wordt de beker soms gesteld tegenover de beker van het lijden van de Heiland, waarvan Hij zei: 'De drinkbeker die de Vader Mij heeft gegeven, zou ik die soms niet drinken?' (Joh. 18:11). De Heiland bad in de hof Getsemane, terwijl het zweet als grote druppels bloed op de grond viel: 'Mijn Vader, als het mogelijk is, laat deze drinkbeker Mij voorbijgaan; echter

niet zoals Ik wil, maar zoals U wilt' (Matt. 26:39). Wij mogen inderdaad nooit vergeten dat wij gezegend zijn door al dit lijden dat Hij heeft ondergaan, maar dit is niet de zin van de uitdrukking: 'de beker der zegening' (of: lofzegging). Hieronder moeten wij de dankzegging verstaan die *tot God* opstijgt uit de harten van Zijn kinderen.

Die betekenis is duidelijk op grond van twee overwegingen. De toevoeging die erop volgt: 'die wij zegenen', geeft aan dat de Geest van God de zegen *door* de aanbidders bedoelt, niet de zegen *voor* hen. Ten tweede wijzen de woorden: 'de beker der zegening die wij zegenen' op de parallel met de Joodse beker der dankzegging, en die wijst beslist op dankzegging jegens God. Bij het Pascha, zoals het in de tijd van de apostelen werd gevierd, was er o.a. een beker der zegening, die zo genoemd werd omdat men bij het nemen van de beker de woorden uitsprak: 'Gezegend bent U, Jahweh onze God'. Bij de drinkbeker der zegening of der lofzegging stijgt nu zegen en aanbidding op tot de Vader en de Zoon: 'Gezegend zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus' (Ef. 1:3). 'U bent waardig (...), want U bent geslacht en hebt voor God gekocht met Uw bloed' (Openb. 5:9).

Het 'breken van het brood' wordt twee keer belicht in de eerste brief aan de Korintiërs. In hoofdstuk 10:16-17 en 21 gebeurt het bij het thema 'de tafel van de Heer', en weer opnieuw in hoofdstuk 11:20-34 bij het thema 'het avondmaal van de Heer'. Het laatste gedeelte vormt een eenheid met daarop volgende hoofdstukken (vanaf 1 Kor. 11:17 tot 14:49). Dit gedeelte is heel belangrijk voor ons onderwerp, want het beschrijft de wijze van samenkomen van de gemeente, in het kader waarvan het avondmaal plaatsvindt; en daarmee geeft het ook het raamwerk van de ware aanbidding.

Het gedeelte vanaf hoofdstuk 11:17 tot 14:40 vormt dus een eenheid, wat ook blijkt uit het regelmatig spreken over de gemeente. Dat begint met hoofdstuk 11:18 ('wanneer u als gemeente samenkomt'). Hetzelfde vinden we in 14:19 ('in de gemeente wil ik liever vijf woorden spreken met mijn verstand'); in 14:28 ('laat hij zwijgen in de gemeente'); en in 14:34-35 ('Laten de vrouwen zwijgen in de gemeenten (...), want het is schandelijk voor een vrouw te spreken in de gemeente'). Het woord 'spreken', dat veel voorkomt in hoofdstuk 14, is een nadere uiteenzetting van het spreken door de Geest van God volgens hoofdstuk 12:3 ('niemand die door de Geest van God spreekt zegt: Vervloekt zij Jezus'), en in hoofdstuk 13:1 ('Als ik in de talen van de mensen en van de engelen

spreek'). Het herhaaldelijk voorkomen van deze uitdrukkingen suggereert een opschrift voor dit hele gedeelte: 'Spreken in de gemeente'.

Vooraf uit hoofdstuk 14 weten we wat de activiteiten zijn die gekoppeld zijn aan het samenkomen van de gemeente. Het zijn profetie, talen, gebed, gezang, lofprijzing, dankzegging, leer, openbaring, uitlegging. Het zou onjuist zijn vanwege het feit dat de profetie, die opbouwt, iets hogers is dan het spreken in talen, te concluderen dat de samenkomst zoals die hier beschreven wordt er één is voor de opbouw van de gemeente. Uit de activiteiten zoals die hier genoemd worden blijkt veeleer dat de nieuwtestamentische samenkomst *meerdere* doeleinden had, en dat het avondmaal van de Heer één van de voornaamste doelen was. In zo'n samenkomst rondom het avondmaal staat ongetwijfeld de aanbidding, de dankzegging en het zingen op de eerste plaats, hoewel ook andere dingen een plaats kunnen hebben.

Het is interessant te zien volgens welke toetssteen alle dingen die gebeuren in de gemeente beoordeeld moeten worden. In hoofdstuk 14 wordt zo'n toetssteen gebruikt om de profetie te vergelijken met het spreken in talen, waarbij de vergelijking uitvalt in het nadeel van de talen. Volgens de verzen 3 en 5 is de toetssteen: Bouwt het op? Volgens de verzen 6 tot 12 moet de vraag beantwoord worden of de betekenis duidelijk is. En de verzen 13 tot 20 handelen over de vraag of de spreker het zelf wel voldoende begrijpt. Boven alles staat de toetssteen van hoofdstuk 13: Heb ik de liefde?

Het karakter van zo'n samenkomst – in het kader waarvan het avondmaal wordt gevierd, waardoor het de plaats van aanbidding is – wordt samengevat in de verzen 26 tot 40. Iedere broeder mag iets bijdragen aan de genoemde activiteiten, in overeenstemming met wat de Geest hem ingeeft. Alles moet beoordeeld worden aan de hand van de genoemde toetsstenen. Vrouwen krijgen het gebod te zwijgen. Alles moet welvoeglijk en met orde gebeuren: zo mogen twee personen bijvoorbeeld niet tegelijk spreken; en een spreker moet niet de controle over zichzelf verliezen door in trance te raken. Dit is het kader voor de activiteiten in de gemeente, zoals het door de Geest van God wordt beschreven, voor het eten en drinken van het avondmaal, voor de aanbidding en de verheerlijking van de Heer Jezus en voor de aanbidding van de Vader. Het is dwaas vol te houden dat de Schrift deze zaken in het midden laat. De kwestie kon niet duidelijker en met meer details worden uiteengezet. 1 Korintiërs 14 is een dode letter voor veel christenen geworden, omdat het in

conflict komt met de diepgewortelde gewoonten van mensen, niet doordat de betekenis onduidelijk zou zijn.

We moeten ten slotte opmerken hoe nauw deze kenmerken verbonden zijn met wat we eerder hebben gezegd over de christelijke aanbidding als een geheel van priesterschap en offers. Het door God gevormde gezelschap, waarvan het samenkomen hier door de apostel wordt beschreven, is het geestelijke huis waarover Petrus spreekt, het priesterdom dat geestelijke offeranden offert die aangenaam zijn voor God door Jezus Christus. Het avondmaal ziet terug op het offer op het kruis; bij de herinnering daaraan worden de gedachten en de harten van de deelnemers gericht op de liefde van Christus, die Hij heeft getoond in Zijn sterven om Zijn God te eren en de Zijnen te redden. En dit geeft stof voor onze geestelijke offeranden.

Direct na één van de meest ontroerende beschrijvingen van Zijn offerdood zegt de Heer profetisch: 'In het midden van de gemeente zal Ik U lofzingen' (Ps. 22:23). De gelovigen die samenkomen worden geleid en geïnstrueerd door de Geest. Als zij denken aan het offer van Christus wordt hun aandacht tevens op de realiteit van Zijn opstanding gevestigd, wat hen ertoe brengt de Vader en de Zoon te aanbidden. Op de morgen van de opstanding stuurde de Heer direct deze boodschap aan Zijn discipelen: 'Ik vaar op naar Mijn Vader en uw Vader en Mijn God en uw God' (Joh. 20:17).

Na Zijn dood en opstanding sprak Hij dus met de discipelen over de Vadersnaam; evenzo leidt de herinnering aan Zijn dood tot aanbidding van de Vader. We hebben gezien hoe dit wordt voorgesteld in Openbaring 5. Het zien van het Lam, dat staat als geslacht, brengt de hemelbewoners tot dank en aanbidding van Hem die op de troon zit, en het Lam.

9. Lofliederen

In Engeland is het zingen van gezangen tijdens kerkdiensten tamelijk recent. Nog geen twee eeuwen geleden leidde de introductie ervan tot rumoerig verzet. In Aberdeen werden gezangen voor het eerst gezongen in het midden van de achttiende eeuw; en wel door soldaten die daar tijdelijk waren gestationeerd. Het resultaat was een heftig dispuut tussen enerzijds degenen die een calvinistische visie aanhingen en geloofden dat alleen de Bijbeltekst mocht worden gezongen in de kerk, en anderzijds degenen die nieuwe lofliederen wilden introduceren. De eerste groep besloot aan nieuwe praktijken een einde te maken, door jonge mannen te huren die voorin de kerk werden gezet en luid en vals zongen. De concurrerende strijd tussen ‘langzame’ en ‘snelle’ zangers, werd zo hevig dat de dienst in tumult eindigde.

Lofzangen bestaan echter al vanaf het begin van de christelijke gemeente. Velen geloven dat de tekst van Lucas 1:46-54 (het Magnificat), Lucas 2:29-32 (het Nunc dimittis), Efeziërs 5:14, 1 Timoteüs 3:16 en 6:15-16 christelijke gezangen waren, al voordat ze in de Bijbel werden opgetekend. Dit lijkt echter niet meer dan speculatie. Plinius, de Romeinse gouverneur van Bithynië, schreef in het jaar 112 aan keizer Trajanus – op diens vraag betreffende de praktijk van de mensen die christenen werden genoemd – dat de christenen tijdens hun samenkomsten lofzangen tot Christus zongen, ‘als tot een God’. Soortgelijke woorden gebruikte iemand uit de derde eeuw, die door Eusebius wordt aangehaald: ‘Lofzangen en liederen van aanbidding – zoals die in het begin door de gelovigen werden geschreven; lofzangen tot Christus, het Woord van God, waarin zij Hem God noemen’.

In de Middeleeuwen werd het zingen van lofliederen (in het Grieks en Latijn) hoofdzakelijk beoefend door de priesters als onderdeel van hun dagelijkse dienst. De Reformatie bracht een grote verandering en het gezamenlijk zingen van lofliederen bloeide op. Luther componeerde vele liederen, maar Calvijn stond alleen de Bijbeltekst toe, hoofdzakelijk de Psalmen. In Engeland bestond de gemeentelijke samenzang aanvankelijk uit Psalmen, maar geleidelijk werden er gezangen geïntroduceerd, zoals hierboven beschreven. Het Britse volk kent dus de traditie van het zingen van lofliederen, waardoor het een gewoon gebruik is geworden in de godsdienstoefening.

Precies zoals bij andere elementen van de christelijke traditie worden we geconfronteerd met waarheid en vervalsing, Schrift en menselijke gewoonten. Een zorgvuldig onderzoek van het Woord is nodig om te ontdekken welke plaats het zingen van lofliederen in het Nieuwe Testament inneemt. We zullen ons niet bezighouden met het zingen van liederen tijdens evangelisatiewerk, maar ons beperken tot de rol die het gebruik van lofliederen inneemt in de eredienst, dat wil zeggen wanneer de gemeente samenkomt op één plaats met het doel om te aanbidden.

Drie Schriftgedeelten behandelen dit onderwerp van het zingen:

1. Efeziërs 5:19 (samen met Kol. 3:16), toegelicht door Jakobus 5:13 en Handelingen 16:25.
2. 1 Korintiërs 14:15, misschien geïllustreerd door Matteüs 26:30 (met Marc. 14:26), en Hebrëeën 2:12.
3. Openbaring 5:9; 14:3 en 15:3.

In Efeziërs 5:18-19 staat letterlijk: '(...) maar wordt vervuld met de Geest, en spreekt tot elkaar in psalmen, lofzangen en geestelijke liederen, zingend en jubelend in uw hart tot de Heer'. Dit verwijst naar het christelijk leven in het algemeen, niet alleen naar samenkomsten. Het wil zeggen dat christenen zowel in vreugde als droefheid zingende en jubelende mensen zijn.

Het is van groot belang stil te staan bij de drie woorden: psalmen, lofzangen en geestelijke liederen. Op dit punt is het werk van Trench over de synoniemen in het Nieuwe Testament,⁵ echt verhelderend. Hij zegt:

5 'Synonyms of the New Testament'

‘Wanneer sommige uitleggers weigeren een onderscheid te zien tussen deze uitdrukkingen, met het argument dat het niet Paulus’ bedoeling was de verschillende vormen van christelijke poëzie te classificeren, dan is dit ongetwijfeld waar. Toch moest Paulus juist deze drie termen gebruiken, en dat niet op grond van retorische overwegingen. Elke genoemde uitdrukking moet dus wel zijn specifieke betekenis hebben, en meer weergeven dan de andere woorden. Deze drie uitdrukkingen bieden ons de mogelijkheid, hoewel het ondoenlijk is al te scherpe lijnen te trekken, de christelijke poëzie te verdelen in drie groepen zoals die bestonden in de apostolische tijd’.

Psalmen waren in het Oude Testament liederen die werden gezongen onder begeleiding van snaarinstrumenten. Trench twijfelt er niet aan dat de psalmen van Efeziërs 5 en Kolossenzen 3 (en mogelijk 1 Kor. 14) de geïnspireerde Psalmen van het Oude Testament waren. Die interpretatie moeten wij zeker afwijzen. Ook Katholieke, Anglicaanse en Reformatorische Schriftverklaarders interpreteerden het woord op die manier. Eeuwenlang is het Boek van de Psalmen in de diensten gezongen. Als dit feit op zichzelf stond, zouden we het nog kunnen aanvaarden. Maar het staat niet op zichzelf, het is slechts één element uit een heel systeem waarin bijzonderheden van de oudtestamentische eredienst zijn overgebracht naar het christendom.

In haar gebouwen, het priesterdom, de offers, het reukwerk en de muziek heeft de christelijke kerk in de loop van de geschiedenis veel elementen uit het judaïsme overgenomen. Het gebruik van de Psalmen uit het Oude Testament als een instrument voor de christelijke godsdienstoefening is een voornaam onderdeel hiervan. De oudtestamentische Psalmen kunnen echter geen onderdeel zijn van de ware aanbidding, omdat de aanbidding in de Psalmen gericht was tot Jahweh en niet tot de Vader en de Zoon; omdat de volbrachte verlossing nog niet werd gekend; en omdat de wraakpsalmen helemaal niet overeenkomen met de geest van het Nieuwe Testament. Om deze redenen kunnen de psalmen van Efeziërs 5:19 niet die van het Oude Testament zijn. Het moeten wel psalmen zijn, die speciaal gecomponeerd zijn voor de christelijke eredienst. Over lofzangen zegt Trench:

‘Een kenmerk van de Griekse lofzang was dat het lied gericht was tot een god (...); toen het woord ‘lofzang’ werd overgenomen in de taal van de kerk, heeft het dit speciale kenmerk gehouden. Een ‘psalm’ is vaak het verhaal van iemands redding, of een herdenking van ontvangen

genade. En van 'geestelijke liederen' kan hetzelfde worden gezegd. Maar een 'lofzang' is altijd direct aan God gericht, en tot Zijn eer. Een lied betekent elk gezang; het kan op zich ieder gezang zijn, ook een strijdlid of een oogstlied'.

De toevoeging van het woord 'geestelijk' betekent dat deze liederen werden gedicht door geestelijke mensen, die ertoe werden bewogen in de sfeer van de geestelijke dingen.

Misschien wordt dit alles duidelijk, als we – mede op grond van de uiteenzettingen die zojuist zijn gegeven, maar met een klein verschil van benadering – de conclusie trekken dat elk van de drie woorden psalmen, lofzangen en geestelijke liederen verband houdt met het hele terrein van christelijke uitingen. Het eerste woord (psalmen) vestigt de aandacht op het feit dat de christelijke gevoelens zichzelf uiten in muzikale composities; het tweede (lofzangen) dat deze tot lof van God waren; en het derde (geestelijke liederen), dat ze vocaal waren, dat ze echt gezongen werden.

Sommigen ontleen aan het Griekse werkwoord *psallo* (1 Kor. 14:15; Ef. 5:19; Jak. 5:13) de betekenis van het 'zingen met een muziekinstrument'. Het zou dan vanzelf de bedoeling zijn om instrumentale begeleiding te hebben bij het zingen in de christelijke eredienst. Het is zo'n algemeen gebruik geworden muzikale begeleiding te hebben bij het zingen in de diensten, dat men ermee vertrouwd is geraakt. Men kan niet meer inzien hoever dit afstaat van de Schriftuurlijke waarheid. Het werkwoord *psallo* betekent: 'een snaar tokkelen met de vinger'. In het oorspronkelijke woordgebruik was het de snaar van een boog, maar later de snaar van een muziekinstrument. De enige kleine aanwijzing in verband met het hebben van muzikale begeleiding in de christelijke eredienst, is de oorspronkelijke betekenis van dit woord. Als we daarop af moeten gaan, kunnen we net zo goed pijl en boog gebruiken als muziekinstrumenten. Het is niet juist zulke conclusies te trekken uit de oorspronkelijke betekenis van een woord. Het woord *psallo* heeft in het Nieuwe Testament op zichzelf niets te maken met het gebruik van muziekinstrumenten.

In het Oude Testament was instrumentale muziek duidelijk toegestaan in de tempeldienst. Dat blijkt uit enkele belangrijke gegevens over het gebruik van instrumenten en speellieden: '(...) op het tiensnarig instrument en op de luit' (Ps. 92:4); '(...) en ik U met de harp kan loven' (Ps. 43:4); '(...) voor het lied in

het huis van de HEERE met cimbalen, luiten, en harpen, voor de dienst in het huis van God' (1 Kron. 25:6); en vele andere tekstplaatsen.

Wanneer we dit vergelijken met het ontbreken van zulke gegevens in het Nieuwe Testament, kunnen we alleen tot de conclusie komen dat er geen instrumenten werden gebruikt in de nieuwtestamentische gemeente. Ja, zij zouden zelfs onze gedachten afleiden van de innerlijke geestelijke activiteit, die het wezen is van ware aanbidding. De erkenning van deze feiten is niet beperkt tot een bepaalde groep. Sommige kloosterordes in de Middeleeuwen hebben dit altijd erkend, en evenzo sommige Presbyterianen.

'Wordt vervuld met de Geest, en spreekt tot elkaar in psalmen, lofzangen en geestelijke liederen, zingend en jubelend in uw hart tot de Heer' – dit betekent dat bij zulke liederen de Heilige Geest de speelman is, en het hart van de gelovige het instrument. Zoals Efeziërs 5:19 handelt over het christelijk leven en ons gedrag in het algemeen, spreekt vers 15 van 1 Kor. 14 over de gemeenschappelijke christelijke eredienst. Dit kan worden afgeleid uit het verband waarin het voorkomt in de hoofdstukken 11 tot 14 (1 Kor. 11:17 tot 14:40), wat we in het vorige hoofdstuk hebben overdacht, en ook uit de nauwe relatie tussen zingen en danken of aanbidden. 'Ik zal met mijn geest lofzingen, maar ik zal ook met mijn verstand lofzingen. Anders, als u looft met de geest, hoe zal hij die de plaats van de onkundige inneemt, amen zeggen op uw dankzegging?' (1 Kor. 14:15-16).

Nu er zoveel gezegd is over muziek bij de eredienst kan de vraag worden gesteld: 'Waarom moeten we dan eigenlijk zingen?' Het antwoord is dat het zingen hier in deze verzen, die de grondslag vormen van de ware dienst aan God, een plaats heeft gekregen door de apostel; dit is een afdoend antwoord. Als we de verheven plaats van de Geest van God bij het zingen erkennen en bedenken dat met het hart, met de geest en met het verstand wordt gezongen, dan zal aan het muzikale element geen al te grote plaats worden gegeven; en zal anderzijds het voortbrengen van onwelluidende klaagzangen worden vermeden.

De derde groep teksten over het zingen in het boek Openbaring, is uiterst belangrijk. Veel van wat we geleerd hebben in deze studie over de ware eredienst wordt namelijk bevestigd door het visioen van de aanbidding in de hemel voor de ogen en de oren van de ziener. Het lied dat in de hemel wordt

gezongen is een *nieuw* lied, doordat het gericht is tot Hem die op de troon gezeten is, en tot het Lam.

Nu we de betreffende Schriftgedeelten in het kort hebben besproken, komen we tot de conclusie dat er lofliederen nodig zijn voor de eredienst. Ze zullen nieuw moeten zijn, in die zin dat men in elke taal regelmatig behoefte heeft aan nieuwe liederen; maar ze zullen oud zijn wat de inhoud betreft, en dus overeenstemmen met alles wat we geleerd hebben over de ware aanbidding. Het is interessant om liedboeken te bezien met het oog op de aanbidding van de Vader. Een onderzoek van vele liedboeken laat zien dat de bundel 'Spiritual Songs' (1978)⁶ belangrijke bijdragen heeft geleverd aan dit soort liederen.

Het is onmiskenbaar waar dat deze liederen, naast God, toegeschreven kunnen worden aan het werk van J.N. Darby en zijn leerlingen. Er was in zijn lange leven en zijn werk in de dienst van Christus, een bepaalde periode dat hij zich bewust werd van de afwezigheid van Engelse liederen die de aanbidding van de Vader tot uitdrukking brachten. De tijd die aan het maken van deze liederen is besteed, is niet tevergeefs geweest. De eerste noodzaak was dat de aanbidding niet speciaal werd gericht tot Jahweh of de Heere, maar tot de Vader: 'Ik buig mijn knieën voor *de Vader*' (Ef. 3:14). Hiermee verbonden is de volle vreugde en vrede in het geloof, die te vinden is in de vaste verbondenheid met God de Vader door het bloed van Christus.

*Uw kinderen, Vader, door genade,
verheerlijken Uw naam;
met vreugde voor Uw aangezicht
aanbidden wij U saam.*

Eén van de beste voorbeelden is het volgende lied van E. H. Chater:

*Eer zij U, o God en Vader,
in de Zoon geopenbaard;
wij staan vol vreugde voor U
door Zijn werk, volbracht op aard.*

6 Een herziene editie van 'Hymns for the little Flock'. In Nederland vergelijkbaar met de bundel 'Geestelijke Liederen'.

*Dankend buigen we in aanbidding
voor U neer, wij allen samen,
en van harte zegenen
we Uw grote en heilige naam.*

*Prijs, aanbidding, roem en glorie
brengen wij U, één van zin;
peilloos is de hoogte en diepte
die wij in Uw liefde zien.*

In sommige liederen komt de speciale plaats van de Vader naar voren, onderscheiden van de plaats van de Zoon en de Geest. Hierin is de Vader de Bron of de Oorsprong van liefde en al het goede.

*Wij prijzen U, Vader,
Bron van alle zegen.
De Zoon openbaarde
Uw heerlijke naam.
Wij brengen met blijdschap
U lof en aanbidding,
daar wij nu als heiligen
voor U mogen staan.*

Het geloof en de liefde, waardoor wij de plaats van kinderen voor de Vader innemen, leidde de dichters van deze liederen dikwijls in hun aanbidding van de Vader:

*Is het waar, zal ik zijn als Uw Zoon?
Door Zijn genade zal ik zitten op de troon.
O God der heerlijkheid, hoe groot en rijk:
U maakt mij in heerlijkheid Zijn beeld gelijk.*

De volgende twee liederen zijn misschien wel de mooiste. Ze zijn geschreven door respectievelijk A. Carruthers en T. Willey.

*Zijn Vader, onze Vader,
Zijn God en onze God!
Hij is Uw Veelgeliefde,
de vreugde van Uw hart.*

*Wij zijn van Hem en delen
weldra Zijn heerlijkheid
en kennen dan Uw liefde;
hoe straalt Uw aangezicht!*

*U hebt Uw welbehagen
in Christus ons betoond,
en zegent ons als zonen
die U hebt voorgerekend.*

*Nu zijn we in 't rijk van vrede
waar liefde ons omringt,
en drinken 't levend water
in vreugd die nooit vergaat.*

Het centrale thema: de vreugde van de Vader in Christus en Zijn offer komt in verschillende geciteerde liederen naar voren. Het komt ook duidelijk naar voren in een loflied van Mary Bowly, dat als volgt begint:

*O God, wij zien op Jezus,
Uw eengeboren Zoon.
Hij is Uw welbehagen,
Hij deed geheel Uw wil.
En in die hoogste gave,
vrijwillig afgestaan,
zien wij Uw grote liefde,
Uw wil tot ons behoud.*

Het kenmerkende van Darby's lofliederen, gericht tot de Vader, is de heerlijke overpeinzing van de vervulling en de volmaaktheid van de ware aanbidding in de hemel:

*Lieflijk stijgen wierookgeuren
eeuwig op tot 's Vaders troon.
Elke knie buigt zich voor Jezus,
elk schepsel eert de Zoon.*

*De eeuwige raad van God eiste
voor de Zoon gelijke eer.
En Zijn luister geeft de glorie
van Zijn God en Vader weer.*

*Rondom 't Lam staan er menigten
van vernieuwde mensen en zij
huldigen in 't licht met vreugde
Hem, de Eeuwige, de 'IK BEN'.*

De aangehaalde liederen staan wellicht niet op een hoog niveau van dichtkunst. In zijn voorwoord van de editie 1881 schreef Darby: 'Tenminste iets van een dichterlijke geest is nodig voor een liedboek, hoewel poëzie als zodanig verwerpelijk is, omdat het alleen de geest en de verbeeldingskracht van de mens betreft'. Desondanks geven zijn geestelijke liederen veel voorbeelden van de gemeenschap met de Vader en de Zoon, samen met een verheven uitdrukingskracht.

Waar kan men liederen vinden die deze verzen evenaren:

*Maar wie beschrijft die glans
van 't licht waar God in woont,
en dat de volle heerlijkheid
van 't Lam in luister toont?*

*Waar God de tempel en
het Lam de lichtbron is,
daar delen gelukzaligen
het onthulde geheimenis.*

10. In en door de Geest

Speciale aandacht moeten we nu nog schenken aan het geestelijke karakter van wat we ware aanbidding noemen. Een van de meest beroemde verhalen uit de oudheid is dat van Pompejus, die van de senaat van Rome de opdracht had gekregen met het Oosten vrede te sluiten. Hij kwam na zijn overwinning over de Seleuciden naar Jeruzalem. Daar drong hij er ondanks de smekingen van de verschrikte priesters op aan het binnenste heiligdom te betreden. Hij naderde de voorhang. Hij stond op het punt om de beroemdste god van de oude wereld, Jahweh, de God van Israël te ontmoeten in Zijn heiligdom! Met getrokken zwaard scheurde hij het gordijn, en vond... niets! Het heiligdom was leeg.

In tegenstelling tot alle andere tempels in de wereld, bevond zich in déze tempel geen beeld. Hoewel in die tijd Gods woonplaats een huis van steen en goud was, vol pracht en heerlijkheid, was het ook toen evenzeer waar dat God *geest* is. Toen het uur van de ware aanbidding was aangebroken, moest alle pracht van een aards heiligdom verdwijnen. Deze aanbidding is vooral een geestelijke activiteit.

Twee teksten spreken in het bijzonder over de geestelijke aard van de ware aanbidding:

- Johannes 4:24: 'Wie Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid' (de uitdrukking 'in waarheid' hebben we al eerder besproken);
- en Filippenzen 3:3: 'Wij die God dienen door de Geest van God'.

De eerste uitdrukking ('in geest') geeft de plaats aan van de ware aanbidding, onderscheiden van Jeruzalem of de berg Gerizim; de woorden 'door de Geest van God' geven de unieke kracht ervan aan.

'Onze vaders hebben op deze berg aangebeden, en u zegt dat in Jeruzalem de plaats is waar men moet aanbidden' (Joh. 4:20). De vrouw stelde dus de vraag waar men moest aanbidden. In Zijn antwoord wees de Heer op twee verschillen. Ten eerste maakte Hij onderscheid tussen de Joodse eredienst en de Samaritaanse, en wel omdat de eerste de oorspronkelijke dienst was van de God van de Bijbel, gebaseerd op ware kennis die God had geopenbaard; terwijl de laatste namaak was en niet berustte op openbaring van Godswege. Ten tweede maakte de Heer zowel onderscheid tussen Jeruzalem en de berg Gerizim enerzijds, en de ware aanbidding anderzijds. Dit laatste was de aanbidding in het uur dat nu was aangebroken, waarin de ware aanbidder de Vader zouden aanbidden in geest en waarheid.

We hebben al gezien dat de Joodse en de Samaritaanse dienst van God ongeveer hetzelfde systeem van priesterdom en offers hadden, maar hier worden we geconfronteerd met het feit dat zij ook de gedachte gemeenschappelijk hadden van een aardse plek van eredienst die uitsluitend hiertoe bestemd was. Het antwoord van de Heer zette het hele idee van een aards heiligdom aan de kant, ook al was het – zoals in Jeruzalem – vroeger de plaats van aanbidding geweest die door Jahweh, de God van Israël, was aangewezen.

De Joodse christenen aan wie de Hebreeënbrief was geschreven kregen vaak het verwijt te horen dat ze geen priesters, geen heiligdom en geen altaar bezaten. De Geest van God zegt in die brief niet dat de priesters wél moesten optreden in lange prachtige gewaden; dat aardse heiligdommen van indrukwekkende schoonheid tóch geleidelijk zouden verschijnen in de christelijke gemeenschap. Nee, de brief antwoordt dat zij al een Hogepriester hadden, die nooit kon worden vervangen. Maar Hij was in de hemel en daarom op aarde niet zichtbaar. Zij hadden ook een altaar, maar geheel geestelijk van aard.

In antwoord op de vraag van de vrouw zei de Heiland niet dat de dag zou aanbreken dat de kathedraal in Milaan gebouwd zou worden en zoveel andere kerken, van de kleinste dorpskerk tot aan de Sint Pieter in Rome. Integendeel, Hij sprak over het uur dat al gekomen was, waarin de ware aanbidding zou plaatsvinden in de geest en de harten van mensen die opnieuw geboren waren

uit de Geest van God. En in hen zou een bron van levend water opspringen tot in het eeuwige leven. Met die woorden heeft Hij voor altijd afgerekend met de beperkingen van een aards heiligdom. De plaats van de ware aanbidding is nu voorgoed de geest en het hart van verlost mensenkinderen.

De reden hiervan wordt erbij vermeld. Het is omdat God *geest* is, en de aanbidding van onze harten moet beantwoorden aan de natuur van God. In het vorige hoofdstuk van dit evangelie staat: ‘Wat uit het vlees geboren is, is vlees; en wat uit de Geest geboren is, is geest’ (Joh. 3:6). Wat in de gelovige uit God geboren is, is niet uit het vlees, maar uit de Geest. Het behoort niet tot het stoffelijk gedeelte van de mens, maar tot het geestelijke. Het is een scheppingsdaad van God in de geest van de mens, en uit het nieuwe leven stijgt aanbidding op tot God. Zelfs in een grote kathedraal rust het oog van God op dat wat plaatsvindt in de harten van de aanbidders; en al het uiterlijk vertoon van zo’n aards heiligdom is niets meer of minder dan ongehoorzaamheid jegens Hem. Uiterlijke dingen helpen niet bij onze aanbidding, en kunnen dat ook niet. Zij kunnen alleen een hinderpaal zijn doordat ze iets anders bevorderen dan oprechte aanbidding in geest en waarheid.

‘Mijn geest bidt’, zegt Paulus tegen de Korintiërs (1 Kor. 14:4). In de gemeente bidt, zingt en dankt hij met zijn geest, met zijn verstand en met zijn hart. We zagen al dat aanbidding een houding van de geest is, van iemand die zich bewust is van de geopenbaarde tegenwoordigheid van God. De offers van ware aanbidding zijn geestelijke offers, en we hebben er al een hoofdstuk aan gewijd om te laten zien wat die offers inhouden. Laten we nog eens stilstaan bij het samenkomen rondom het avondmaal, zoals beschreven in het eerste hoofdstuk. In zo’n samenkomst is men óf actief in hart en geest, verbonden met de Vader en de Zoon, met de liefde van God en het bloed van Christus, óf er is niets. Elk uiterlijk en materieel aspect is weloverwogen tot nul gereduceerd. Het brood en de beker zijn op zichzelf geen voorwerpen waarop de aandacht wordt gevestigd. Maar de feiten waarvan deze voorwerpen spreken, vormen de thema’s van de overdenking van hen die samenkomen. Het overdenken van die dingen houdt voor iedere lezer een uitdaging in om te gaan doen wat deze mensen deden. De volledige aandacht van God is gericht op wat plaatsvindt in de geest van de aanbidders. Elk moment waarop onze gedachten afdwalen, vormt een overwinning voor Satan.

F. W. Grant heeft ons een treffend commentaar nagelaten over Abraham en Lot:

‘Hoe vaak ervaren we niet dat andere gedachten bij ons binnendringen, wanneer wij op de gebruikelijke tijd of tijdens een speciale tijd van toewijding in gemeenschap zijn met de Heer? Die gedachten zijn niet welkom, zoals ook de mannen van Sodom niet welkom waren bij Lot. We zijn geneigd ons geweten te sussen met de gedachte dat ze niet welkom zijn, alsof dit ons ontheft van de verantwoordelijkheid deze indringers de deur te wijzen. Maar waarom had Abraham niet zulke indringers? Zijn gedachten die ons te binnenschieten op momenten dat we ze liever niet zouden hebben – aan de tafel van de Heer –, niet verantwoordelijk hiervoor? Het is vaak zo moeilijk om wat we verworven hebben vast te houden, terwijl andere dingen zonder moeite bij ons naar binnen komen. Toont dit niet op welke plaatsen ons hart zich thuis voelt?’

Er zijn inderdaad oneindige rijkdommen in verbinding met de Vader en de Zoon, waarmee we bezig mogen zijn, samen met alle verlostten, reeds nu en tot in eeuwigheid – in aanbiddende overdenking van de heerlijkheid van Christus. Hij heeft recht op eeuwige eer en dankzegging, op grond van het bloed van Zijn offer. Maar de Heer stelt ons dezelfde vraag die Hij eens aan Petrus stelde: ‘U was dus niet in staat één uur met Mij te waken?’ (Matt. 26:40).

In de tweede plaats houdt de wezenlijk geestelijke aard van ware aanbidding verband met het feit dat de Geest van God de enige kracht ervoor is. ‘Wij, die (God) dienen door de Geest van God’. In Johannes 7:37-39 is sprake van geestelijke dorst en het drinken van het levende water: ‘En op de laatste, de grote dag van het feest, stond Jezus en riep aldus: Als iemand dorst heeft, laat hij bij mij komen en drinken! Wie in Mij gelooft, zoals de Schrift zegt: Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien’. De uitleg volgt er direct op: ‘Dit nu zei Hij van de Geest, die zij die in Hem geloven, zouden ontvangen; want de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet was verheerlijkt’.

Deze uitleg kan ongetwijfeld ook worden toegepast op Johannes 4:13-14, waar we lezen: ‘Ieder die van dit water drinkt, zal weer dorst hebben; maar ieder die drinkt van het water dat Ik hem zal geven, zal in eeuwigheid geen dorst hebben; maar het water dat Ik hem zal geven, zal in hem worden een bron van water dat springt tot in het eeuwige leven’. Hier hebben we dus de twee richtingen waarin de Geest werkt: ‘opspringen’ en ‘uitstromen’. Hoe groot

het belang ook is van het uitstromen van het levende water naar de dorstige wereld om ons heen, we moeten ons nu bezighouden met het 'opspringen'. Want de Heiland maakt direct duidelijk dat dit 'opspringen' aanwezig is bij de ware aanbidding. Aanbidding is het opspringen van de Geest in de gelovigen. Dezelfde Persoon die aan een dorstig hart voldoening geeft, geeft ook de kracht voor de aanbidding van de Vader.

Hiermee komen we aan het einde van onze studie over het gesprek van de Heer Jezus met de vrouw bij de bron te Sichar. Ware aanbidding is het uitstorten van hart en geest voor de Vader en de Zoon. 'Want door Hem hebben wij beiden in één Geest de toegang tot de Vader' (Ef. 2:18). Alleen de Heilige Geest kan ons hiertoe in staat stellen; en de Heilige Geest *is* ons gegeven, nu Jezus verheerlijkt is in de hemel. Groot is het voorrecht bezig te zijn met de ware aanbidding, maar de gave en de tegenwoordigheid van de Geest in de gelovigen en in de gemeente wil ons hiertoe de kracht geven; en Hij wil dit tot het einde blijven doen. Hoewel we van alle kanten dreigen te worden afgeleid in onze gedachten, staat het vast dat 'Hij die in u is, groter is dan hij die in de wereld is' (1 Joh.. 4:4). 'Er is verscheidenheid van genadegaven, maar het is dezelfde Geest; en er is verscheidenheid van bedieningen, en het is dezelfde Heer; en er is verscheidenheid van werkingen, maar het is dezelfde God die alles in allen werkt' (1 Kor. 12:4-6). Hij heeft een nieuw lied in onze mond gelegd, tot lof voor onze God; en door Hem zal de melodie van dit lied nooit eindigen. 'De genade van God en de gemeenschap van de Heilige Geest zij met u allen. Amen'.

11. Epiloog

We moeten toch nog even een blik slaan op de persoonlijke ervaring die genoemd is in de proloog. De beschrijving daar van een eenvoudige gemeenschap van aanbidde gelovigen wordt door velen, die deze gemeenschappen uit de eerste hand kennen, als waarheidsgetrouw erkend. Niettemin moet ik toegeven dat de beschrijving enigermate geïdealiseerd is. Het is niet eerlijk te verbergen dat er bij hen die deel uitmaken van dergelijke gemeenschappen ook teleurstellingen zijn, zowel op het uiterlijke vlak als op het innerlijke. De verscheidenheid in de wijze van spreken, intelligentie en opvoeding doet een groot beroep op ons geduld, begrip en liefde met betrekking tot anderen.

Ware vrijheid om zich te uiten is moeilijk te handhaven, en het groeien van een vorm door alleen voor ingewijden bedoeld woordgebruik kan evengoed een bindende factor worden zoals elke liturgie. Onwelluidende klaagzangen komen soms in bepaalde plaatsen ook voor. Een liederenboek, dat gebruikt wordt in een vrije dienst, kan gevaarlijk dicht bij een gebedenboek komen.

Vanzelfsprekend heeft het werkelijke probleem te maken met de innerlijke gesteldheid van de aanbidders. Een feit is dat wanneer een dienst bepaald wordt door een strak omlinjende organisatie en een elite die opgeleid is om de uiterlijke dingen te doen, die organisatie de wisselingen in de liefde en de toewijding van de grote meerderheid verbergt. Een dienst kan behoorlijk verlopen en een goede orde kennen, terwijl het geestelijk leven totaal afwezig is. Wanneer aan de andere kant alle ondersteuning van een doelgerichte orde ontbreekt en alles afhangt van personen die geleid worden door de Geest van God, dan zal elke verslapping, elke schommeling in het geestelijk leven

zichzelf onmiddellijk verraden. Als dat wat 'in de Geest' en 'door de Geest' is, slechts zwak aanwezig is, dan mag wel gezegd worden dat de leden van zo'n gemeenschap de beklagenswaardigste van alle mensen zijn.

Maar als het dan zoveel vergt van ons geestelijk leven, is het dan wel de moeite waard ernaar te streven te volharden in de gehoorzaamheid aan het Woord van God, in de gemeenschappelijke dienst van God? Waarom zouden we niet capituleren voor de eisen van de praktijk en voor een eerbiedwaardig verleden? In de voorgaande bladzijden heb ik geprobeerd vanuit de Schrift een antwoord te geven op deze vraag. Het antwoord moest om twee redenen bevestigend zijn. In de eerste plaats omdat het in overeenstemming is met Gods Woord, en in de tweede plaats vanwege de grote geestelijke winst die ermee gepaard gaat.

Bij het eerste onderstreep ik de paragrafen aan het eind van hoofdstuk vier. Het Woord van God is de enige autoriteit en gids in de eredienst in de gemeente. Wanneer ik eenmaal heb ingezien dat alleen deze vorm van godsdienstoefening voldoet aan het principe van gehoorzaamheid aan het Woord van God, dan moet ik zoals Luther zeggen: Ik kan niet anders! Gehoorzaamheid aan het Woord van God is geen vrijblijvende optie. Voor het tweede verwijs ik opnieuw naar hoofdstuk vijf. Het lofoffer dat aan God wordt gebracht, ontleent zijn liefelijke geur aan de naam van Jezus. Het is aangenaam voor de Vader dat Zijn kinderen met Hem gemeenschap hebben, en delen in de vreugde die Hij vindt in Zijn veelgeliefde Zoon. 'Wat wij gezien en gehoord hebben, verkondigen wij ook u, opdat ook u met ons gemeenschap hebt. En onze gemeenschap nu is met de Vader en met Zijn Zoon Jezus Christus' (1 Joh. 1:3). Dat is inderdaad hemelse muziek. Het is volmaakte vreugde.

